

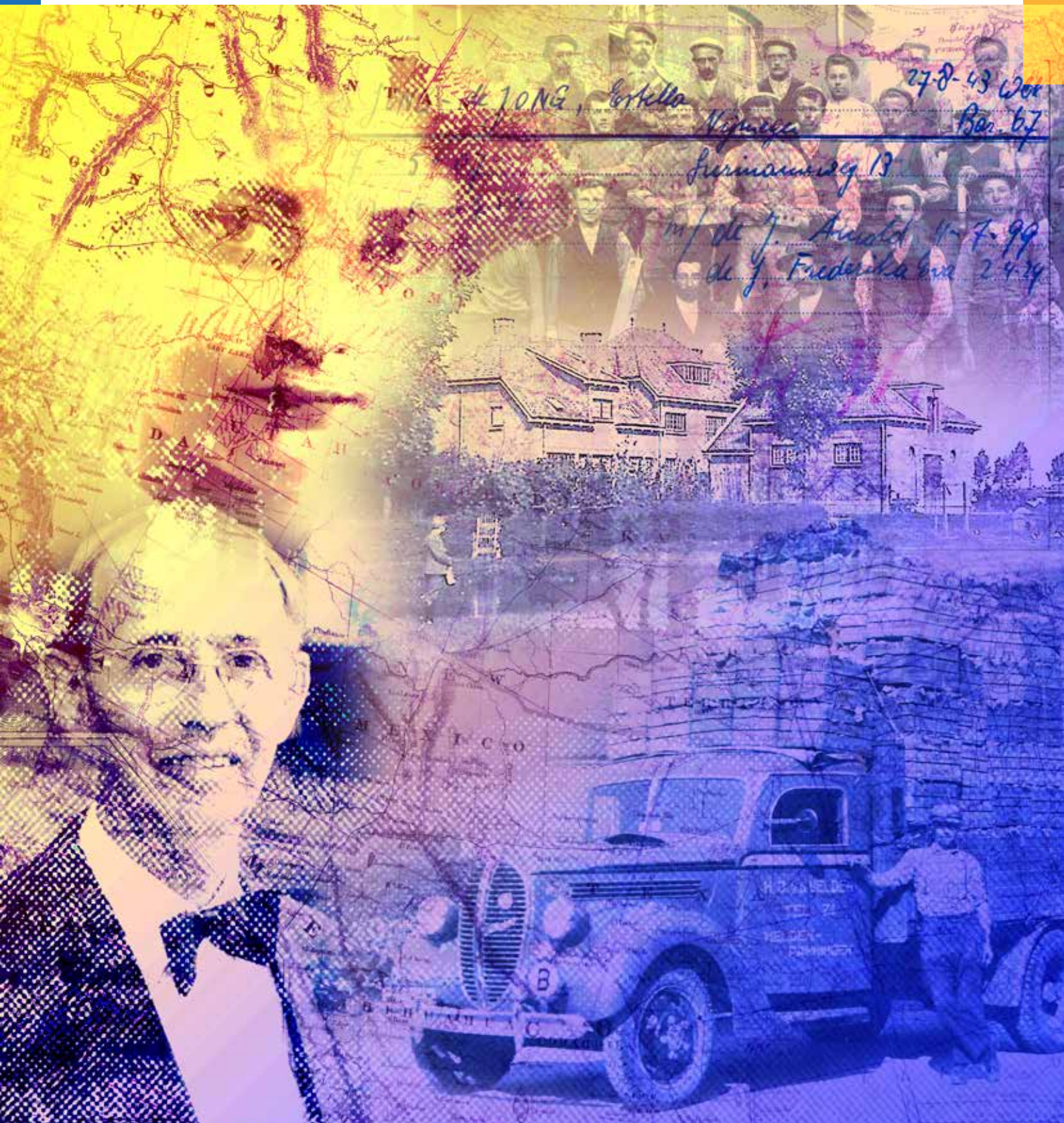
DE MOENNIK

NUMMER

75

HISTORISCH TIJDSCHRIFT VAN HEEMKUNDEVERENIGING HELDEN

JULI | 2022

IN DIT
NUMMER
ONDER
ANDERE:

- Oorlogsslachtoffers van boerderij Bovensbos • Kadaverhuuske • De Joostens
- Eerste postkantoor van Helden • Nagedachtenis aan Pater Jan Pubben

COLOFON

Periodiek van
Heemkundevereniging Helden.
Verschijnt in maart, juli en november.
Oplage: 800 ex.
ISSN nr. 1570-8128

De Moennik
(=verzamel-/bewaarplaats)

Redactie:
Willemien Severins-Janssen,
eindredactrice, tel. 06-27 41 02 83
Wim Daniëls
Gerard Ebisch
Piet Gommans
Joep Hermans
Raf Janssen
Jos Keijmes
Marion Leurs-Jacobs

Opmaak en layout:
Frans Korsten
E. fransvorm@gmail.com

Acquisitie:
Marion en Rob Leurs
tel. 0493-89 39 14

Druk:
FransVorm Grafisch Vormgever

Webmaster:
Rob van 't Padje
E: webmaster@moennik.nl

Correspondentie-adres:
Redactie De Moennik
Aan de Koeberg 3
5988 NE Helden
E: redactie@moennik.nl

**Voor vragen over bezorging en
lidmaatschap:**
E: admin@moennik.nl

Jaarlidmaatschap € 17,00
(inclusief De Moennik)
Losse nummers € 6,00
De Moennik Bezónger € 7,50

Illustraties dienen vrij van rechten te
worden aangeleverd.
Niets uit deze uitgave mag
gepubliceerd worden zonder
toestemming van de redactie.

Verkoopadressen:
- Primera/Blz. Panningen
- Toeristisch Informatie Huis /
VVV Panningen
- Museum Peel&Maas
- Demi's Kapsalon Panningen

De Moennik is ook digitaal te
bestellen bij admin@moennik.nl

Omslag:
Collage van diverse foto's en
illustraties die in deze uitgave
worden gebruikt.

INHOUD

- 1 BEJEINGEZEUMERD**
VAN DE REDACTIE
- 3 OORLOGSSLACHTOFFERS VAN
BOERDERIJ BOVENSBOS**
PIET GOMMANS
- 8 REECHTIG AOD HELJES VAN VREUGER**
WIM DANIËLS
- 10 KADAVERRUUSKE**
SJAAR VAN HOREN
- 12 EEN JAARAGENDA UIT 1909**
JOS KEIJMES
- 13 BOUWERS VAN DE KAPEL**
WILLEMIEEN SEVERINS-JANSSEN
- 14 IN MEMORIAM
MAANTJE VAN BÓNGER WÖLLEM**
WIM DANIËLS
- 16 MAAN VAN DER VELDEN**
WIM DANIËLS
- 18 EERSTE POSTKANTOOR VAN HELDEN**
PIETER JANSSEN
- 21 EEN KOSTBAAR CERTIFICAAT**
JOS KEIJMES
- 22 DE JOOSTENS, OORLOGSVRIJWILLIGERS
IN DE VERENIGDE STATEN (1)**
PETER VULLINGS
- 26 TER NAGEDACHTENIS AAN
PATER JAN PUBBEN**
RAF JANSSEN
- 28 EEN HELDENAAR OP TAIWAN IN 1661**
PETER VULLINGS
- 29 EEN HUISRUIMING**
JOS KEIJMES
- 30 HET BOSKRUIS OP DE MARISBAAN**
WERKGROEP KRUISEN EN KAPELLEN
- 32 ACHTERAAF BEKEKE**
WIM DANIËLS

VAN DE REDACTIE

Het is alweer de vijfenzeventigste uitgave van de Moennik. De eerste uitgave kwam tot stand in december 1995. De naam was toen nog 'Oos Bukske'. Het doel van het uitgeven van het tijdschrift was 'de band tussen de leden te versterken en het opwekken van interesse voor het Heldens verleden', zoals de redactie destijds schreef. In november 2002 kreeg het een nieuwe naam. De lay-out was geheel vernieuwd. In 2012, verscheen het eerste exemplaar gedeeltelijk in kleur. In 2018 werd overgegaan tot het huidige formaat. Dit gebeurde om de leesbaarheid te vergroten en er konden meer en grotere foto's worden afgedrukt. De opmaak en styling is in 2021 geheel vernieuwd.

NUMMER

BEJEN
GEZU
MERD

RABO CLUBSUPPORT

Rabobank is een coöperatie. Als lid mag je meebeslissen welke maatschappelijke initiatieven ze ondersteunen. Ben je nog geen lid? Registreer je dan gratis via de Rabo App. Steun de Heemkundevereniging Helden door uw stem tussen 5 en 27 september a.s. op onze vereniging uit te brengen.

IN MEMORIAM HERMAN DORSSERS

Op vrijdag 13 mei jl. is Herman Dorssers overleden. Herman was sinds december 1996 redactielid van 'Oos Bukske'/De Moennik. Herman heeft gedurende vele jaren een grote bijdrage geleverd aan de totstandkoming van ons tijdschrift.

In deze uitgave wordt een artikel gewijd aan zijn politieke carrière, zijn inzet voor de Moennik, als dirigent van Bel Canto en zijn loopbaan als onderwijzer.

Wij wensen zijn echtgenote Trees,
kinderen en kleinkinderen alle sterkte toe.

Herman, bedankt.

ANDRIES VAN SONGEREN

Wim Hoezen heeft in de archieven van de Schepenbank een artikel gevonden over een vroegere inwoner uit Helden.

Het is Andries van Songeren, hij is op 24 november 1709 getrouwd in Helmond met de weduwe Petronella Bernarts. Andries is gedoopt in Helden op 23 maart 1683. Hij staat destijds ingeschreven als Andreas, zoon van Joannes Versondert en Elisabeth Gommans. Hoe het komt dat erbij vermeld staat 'Andries van Songeren' is niet bekend.

In het artikel staat het volgende:

Schepenen St. Oedenrode, dokter en chirurgijns hebben 27 juni 1710 gevisiteerd het doode lichaam van Dries van Songeren in sijn leven inwoonder binnen de Stadt Helmont en geboortigh van Helden dat aen de Wolffwinckelse mole off wel onder het werck van de mole uijt de wiel opgevist lach ende bevonden dat het doode lichaam van de voornoemde Dries van Songeren ten minste en geene quetsure en had dan achter aen sijn hoofd een weinigh gequest. Hij had dus een hoofdwond die hij sal hebben gecrege wanneer sij hem met eenen haeck ofte dreggh inden molenwiel soghte.

Bron:
BHIC, Schepenbank
St. Oedenrode.

ACHTERAAF BEKEKE

Mevr. Mia Absil-Mertens, de zus van Jeu Mertens, heeft telefonisch gereageerd op het in memoriam. Ze was ontroerd over dat artikel, maar had ook enkele opmerkingen.

De voornamen van de gebroeders Niessen zijn verkeerd, moet zijn Jeu en Giel.

Als nog echt Heljes sprekende wist ze zeker dat het 'nao' moest zijn in de titel van het artikel 'Naor de jaorbeurs'.

Reactie van Wim Daniëls:

Inderdaad wordt in het Heljes 'nao', voor zowel na als naar uitgesproken. Dat kan verwarring veroorzaken, want wat wordt er nu bedoeld, na of naar. Met als gevolg dat veel Heldense kinderen op school in een opstel schreven 'Ik ga na school' terwijl ze bedoelden 'Ik ga naar school'. Ik vind daarom dat je in het geschreven Heljes je een onderscheid moet maken tussen 'naor' en 'nao'.

ANEKNOTE MARION

De Chinees

't Waas veur os de èrste kennismaking mèt aete oet de vrèmdè. In Helje kwaam 'n Chinees restaurant, genumd 'Singapore'.

Sommige dinger ware sjoëën van lèllichkeit zoe wie die roeëje lantaornlempkes, de kwasten, drake en sjlange, in idder geval waas 't gans nej veur os. Auch de Chinese minse vónge wae mer gek, zoe wie ze praote en wie ze d'r oetzoge. Ze hebbe 't zeker neet gemakkelik gehad en neet in de minste plaats door zoe wie wae os gedroge det is neet get um trots op te zien. Veural as 't kermis of carnaval waas dan moos 't witte restaurant aan de merret 't ontgelje want dan moos d'r zoe nuddig mèt aete geknójd waere. Dit exotische gebeure sjepeulde zich aaf laat jaore zestig, begin jaore zeventig. Mer wat vónge we 't lekker, de nasi, bami, babi pangang, foe young hai enz. enz.

Veur os westerlinge woort det allemaol verzonne want in de echte Chinese keuke besteit dit hiëlemaol neet.

Op mien sjerm kumt dan de herinnering teveursjien det ozze pap mètgewerkt hej as aanemer aan de bouw van det restaurant en det wie de oetnuddiging kwaam wae hertelik gelache hebbe um eur name: Wo en Wu. D'r woort natuurlik auch aete veurgesjotteld en wat dink se wat die men gehad hejje... haaievinnesoep!!! Wae loge in de knup van 't lache want dao hejje we nog noeëts van gehuurd.

Ai ai, 't duit zelfs 'n bietje pien as ich 't opsjrief want wat ware we kortzichtig. Gelökkig is d'r veul verangerd en hebbe we respect veur dees hëlwerkende minse gekrege, 't geit eur good en det is neet vur niks.

Jammer genog mosse nou zeuke nao die Chinese restaurants, want wat waas 't lekker. ■

Foto's:

- Collectie Henk Steeghs
- Archief Heemkunde-
vereniging Helden.

OORLOGSSLACHTOFFERS VAN BOERDERIJ BOVENSBOS

Op vrijdag 4 maart van dit jaar kon bij de boerderij van Bovensbos een nieuw oorlogsmonument onthuld worden. Een monument ter nagedachtenis aan de drie families die op de boerderij opgepakt werden door de Duitse Sicherheitsdienst (SD) en die uiteindelijk om het leven zouden komen door de oorlog.

PIET GOMMANS

Foto

Monument boerderij Bovensbos.

MONUMENT BOERDERIJ BOVENSBOS

Tijdens de jarenlange zoektocht naar vergeten oorlogsslachtoffers WOII in Helden werd al spoedig duidelijk dat er in 1943 op boerderij Bovensbos in Helden een joods gezin was ondergedoken. Tijdens de razzia van 17 juli 1944 ontdekte de Duitse Sicherheitsdienst (SD) het gezin De Jong en nam de drie gezinsleden (vader, moeder en dochter), samen met boer Kees Krans en de ook aanwezige buurtjongen Albert Schers gevangen.

HET 'VERRAAD' VAN KAMP 'VRIJ NEDERLAND'

Het onderduikerskamp Bovensbos in de bossen van de Keup zou verraden zijn, zo werd en wordt al sinds 1945 geschreven over de overval en ontmanteling van het kamp 'Vrij Nederland'. Het was dan ook geen gewoon onderduikerskamp, zoals in het verleden werd geschreven. Aangezien het onder leiding stond van een militair kader was het op militaire leest geschoeid en waren er wapens aanwezig. De opzet was om onderduikers, veelal jonge mannen, een militaire opleiding te geven om zo een bijdrage te leveren aan de komende bevrijding. Een naïeve gedachte in 1943 want de bevrijders zouden pas in november 1944 Helden bereiken. Het was dus een paramili-

tair kamp dat, na ontdekking en arrestatie standrechtelijke executies had kunnen veroorzaken. Verder zou dit verstrekkende gevolgen hebben gehad voor Helden, niet alleen voor de bewoners van het kamp en boerderij Bovensbos, maar ook voor de bewoners van de nabijgelegen boerderijen en misschien wel voor heel Helden-Dorp. Na onderzoek mogen we vaststellen dat het kamp niet is verraden, maar dat de bewoners van het kamp zichzelf hebben verraden door hun houding, gedrag en gebrek aan discipline. In de tram van Beringe naar Venlo werd openlijk gesproken over het kamp in de bossen. Op zondag brachten familieleden, vrienden en kennissen een bezoek aan het kamp en in heel het dorp was het bekend. Een getuige uit Panningen laat weten dat er soms geschoten werd in de bossen en dat Duitsers die ingekwartierd waren bij café Gijsen aan de Schoolstraat dan opmerkten: "das sind die Partisanen im Wald". Een Duitse reactie kon dan ook niet uitblijven.

MEIJEL, 16 JULI 1943.

Op deze dag, laat in de namiddag, stapt een inwoner uit Meijel het politiebureau daar binnen met de melding dat er in de bossen in Helden een onderduikerskamp aanwezig is. De politieman

laat hem weten dat hij op dat moment niets kan ondernemen en of hij morgenvroeg terug wil komen om aangifte te doen. De dienstdoende politieman neemt na vertrek van de Meijelnaar contact op met zijn collega's in Panningen en deze weer met de leider van het verzet in Helden, Wiel Houwen. Na overleg met de leiding van het kamp wordt besloten om de 'verrader' te liquide-

De vogels waren gevlogen.

Dankzij inzet en moedig optreden van transport-ondernemer Willem Silvester (Wullem) Janssen uit Panningen wisten de onderduikers, in twee ritten met zijn vrachtwagen, te ontsnappen. De SD was woedend maar ze zouden hem niet vergeten. Een dag later in de avond van 18 juli klopten de Duitsers bij zijn woning aan. Wullem zat die

Foto's

Wullem Janssen en Wullem als vrachtrijder.

ren. Later zal blijken dat dit een ondoordachte, overhaaste en foute reactie was met grote gevolgen.

Door het doodschieten van de Meijelse inwoner kwam alles in een stroomversnelling en de Duitse reactie volgde razendsnel. De liquidatie van burgemeester Wilhelm Hetterscheid van Baexem en kringleider van de NSB, op 29 maart in Grathem door het verzet en de dood van de Meijelnaar (hij was groepsleider NSB), waren de bekende druppel. De leiding van de Sicherheitsdienst in Maastricht ging zich nu bemoeien met het gebeuren in Baexem, Meijel en Helden.

17 JULI 1943: BOERDERIJ BOVENSBOS

Na onderzoek door de Duitse SD-Aussenstelle Maastricht, onder leiding van SS-Hauptsturmführer Max Strobel (commandant), Hauptsturmführer Nitsch (verzet) en Untersturmführer Elstholz (joden) werd besloten om eerst een bezoek te brengen aan de boerderij 'Bovensbos' van de familie Krans. Zeven personen, uit drie gezinnen, werden aangetroffen en gearresteerd waarvan er zes door mishandeling en/of ontbering zouden omkomen.

Laat in de namiddag arriveerde een honderdtal manschappen van de SiPo/SD uit Roermond. Het bosgebied en kamp werd rondom afgegrensd maar de Duitsers troffen een verlaten kamp aan.

avond samen met zijn vrouw en Frans Verstappen in de keuken rond de kachel te praten toen hij de Duitse legerwagen hoorde naderen. Wullem wist door de achterdeur te ontsnappen, maar Frans Verstappen werd in eerste instantie aangezien voor Wullem en gearresteerd. Tijdens verhoor en controle van zijn papieren stelden de Duitsers vast dat hij niet de gezochte persoon was. Wel werd tijdens doorzoeking de vrachtwagen in beslag genomen met daarin zijn rijbewijs met foto. Hij was nu als persoon bekend bij de Duitsers en de jacht op Wullem werd geopend. Dit betekende afscheid nemen van gezin, huis en haard, geen inkomen en ruim vijftien maanden onderduiken om aan arrestatie te ontkomen.

ROERMOND-MAASTRICHT-AMERSFOORT

Na de arrestatie werden Kees Krans, zoon Gerrit en de toevallig aanwezige buurtjongen Albert Schers en het joods gezin De Jong overgebracht naar de SiPo-kazerne in Roermond voor een eerste verhoor. Later in de namiddag werd ook onderduiker Wiel Verrijt, die zijn fiets op kwam halen, op de boerderij gearresteerd. Hij bleek bij fouilleren in bezit van belastende zaken. Na de eerste verhoren gaan ze door naar de SD in Maastricht. Kees Krans, de eigenaar van de boerderij, werd tijdens het verhoor behoorlijk mishandeld. Hij kwam daarna in Kamp Amersfoort

terecht, waar na het binnenhalen van de oogst, ook zoon Gerrit terecht kwam. Beiden werden op 22 oktober 1943 op transport gesteld naar Krefeld en, afzonderlijk van elkaar, te werk gesteld op boerderijen in Geldern (D). Kees had echter een zwakke gezondheid (maagklachten) en een wond aan zijn been, waarschijnlijk veroorzaakt tijdens het verhoor door de SD Maastricht. Hij

dwangarbeider in Duitsland, een longziekte had opgelopen. Hij is daaraan in 1960 op 51-jarige leeftijd bezweken.

Buurtjongen van de Driessen in Helden, Albert Schers, verleende dagelijks hulp aan de onderduikers van kamp Bovensbos. Hij werd na een eerste verhoor in Roermond ook overgebracht naar Maastricht. Op 6 september 1943 volgde

werd ziek en kwam in het ziekenhuis in Geldern te liggen. Zijn been, dat aangetast was door koudvuur, zorgde er voor dat hij per ambulance vervoerd moest worden van Geldern naar Helmond, begeleid door zijn aanstaande schoondochter. Hij was toen al stervende en zijn vrouw heeft hem niet bij kennis zien komen. Kees is daar, in de leeftijd van 56 jaar op 2 maart 1944 overleden.

Jeikina Delina Dorenbos, gehuwd met Kees Krans, mocht op de boerderij blijven maar werd na het binnenhalen van de oogst op 10 sept. 1943, overgebracht naar SS-Kamp Vught. Daar verbleef zij tot 24 december 1943 en werd, daags voor kerstmis vanwege 'begünstigung' vrijgelaten en keerde weer terug op de boerderij in Helden.

Zoon Gerrit kreeg, na het overlijden van vader Kornelis, in Duitsland toestemming om de begrafenis bij te wonen. Hij werd door huisarts dokter Smeets uit Panningen een aantal weken ziek verklaard, dook daarna onder en keerde niet terug naar Duitsland. De Duitse beheerder op de boerderij was korte tijd later, na het binnenhalen van de oogst, ook vertrokken en samen met zijn moeder verbleef Gerrit toen op de boerderij. In oktober 1944 moest hij weer onderduiken, maar overleefde de oorlog. Later bleek, dat hij tijdens het verblijf in kamp Amersfoort en het werk als

transport naar Amersfoort. Ook door een 'begünstigung' op 15 oktober 1943 verkreeg hij daar de vrijheid. Toen hij kaalgeschoren terugkeerde in het dorp schaamde hij zich enorm. Op advies van Wiel Houwen dook hij onder en verbleef in Sevenum. Volgens Duitse gegevens kwam hij, na zijn tweede arrestatie op zeven april 1944, weer in kamp Amersfoort terecht. Als gevangene 1365 stond hij op 19 september 1944 klaar om op transport te gaan naar Witten in Westfalen (D), maar dat ging niet door. Op 9 oktober was dat wel het geval naar KZ Neuengamme en op 14 april verder naar KZ Sandbostel (Nedersaksen). Daar is hij op 1 mei 1945 in de leeftijd van twintig jaar overleden.

JOODSE ONDERDUIKERS IN HELDEN

In een verslag, gedateerd 4 april 1946, van waarnemend burgemeester van Helden, P.J. Hoebers, gericht aan de Nationale Documentatiedienst Rijksbureau Oorlogsdocumentatie, laat deze o.a. weten: 'Jodenarrestaties hebben, voor zover mij bekend, niet plaats gevonden.'

Zoals we nu weten zijn er dus wel joodse onderduikers gearresteerd in Helden en wel op boerderij Bovensbos. De vraag is nu: waarom is dit nooit doorgegeven aan instanties? Waarom is er ruim zeventig jaar over gezwegen? Waarom heeft niemand in Helden na einde WO II een poging ondernomen om het lot van dit gezin te achterhalen?

Foto's v.l.n.r.

Kornelis Krans,
Gerrit Krans,
Wiel Verrijt.

Foto's v.l.n.r.

Albert Schers,
Frederika Eva de Jong,
Arnold de Jong en
Jeikina Krans-
Dorenbos.
Inzet: schilderij
boerderij Krans.

Bronnen en afbeeldingen:

- *Joods Instituut Amsterdam*
- *Archief gemeente Eindhoven*
- *Archief gemeente Nijmegen*
- *Archief gemeente Peel en Maas*
- *Archief heemkundevereniging Helden*
- *Arolsen archief(D)*
- *Herinneringscentrum kamp Westerbork*
- *Archief kamp Amersfoort*
- *Oorlogsgravenstichting (OGS)*
- *A. Roosegaarde Bisschop-Vogel (Can.)*
- *Sandra Kahn-de Jong (USA)*
- *Familie Schers*
- *Familie Krans*
- *Familie Janssen*
- *Boek: The war determined our Destiny (W. Verrijt NZ)*
- *Collectie Piet Gommans*

JOODSE SLACHTOFFERS VAN BOVENSBOS

Wat was bekend van het joods gezin De Jong - de Jong? Buiten de naam niets. Dat werd het begin van een lange zoektocht die begon bij het Joods Instituut in Amsterdam. Het eerste probleem was de achternaam, beiden De Jong. In Amsterdam werd ik verwezen naar het gemeentearchief in Eindhoven en Nijmegen. In Eindhoven bleek geen enkele nabestaande van Estella de Jong de oorlog te hebben overleefd. In archief Nijmegen was de familie De Jong bekend, met als laatst bekend adres, Surinameweg 13. Daarbij werd ook de naam van de bureaus uit 1942 genoemd, een zekere familie Vogel en de naam van hun toen tienjarige dochter Alberdina (Diny) Vogel. Zij bleek na de oorlog geëmigreerd te zijn naar Canada en haar volledige naam was Alberdina Roosegaarde Bisschop-Vogel. Na lang zoeken kwam ik terecht op de site van het veteranenblad 'Diablo' (USA), waar ik een oude oproep vond van een mevrouw A. Roosegaarde, geplaatst door haar dochter Renate met vermelding van een postadres in British Columbia (Canada). Helaas geen mailadres of telefoonnummer. Een brief geschreven, op de post gedaan en veertien dagen later was er mail en telefonisch contact met het nu 88-jarige buurmeisje uit 1942, Diny Vogel. Zij was in Nijmegen het buurmeisje

en vriendin van Freddie de Jong. Zij liet ook weten dat er nog nabestaanden zijn van Arnold de Jong die in de USA wonen. Zijn oudere broer Simon was in 1936 met zijn gezin geëmigreerd naar Amerika en via diens kleindochter Sandy de Jong kwamen foto's en gegevens boven tafel. Vader Vogel was in de jaren veertig directeur van de Rotterdamse bank in Nijmegen en Arnold de Jong deponeerde voor zijn onderduiken al zijn tegoeden, privé en zakelijk, bij deze bank. De heer Vogel wist dit uit handen van de Duitsers te houden en heeft na het einde van de oorlog zorg gedragen voor overdracht aan de broer van Arnold.

NIJMEGEN, SEPTEMBER 1942.

We gaan terug naar het najaar van 1942. Het gezin De Jong - de Jong, bestaande uit vader Arnold zijn vrouw Estella en de veertienjarige dochter Frederika Eva was woonachtig in Nijmegen. Arnold was daar eigenaar van een meubelhal en kreeg, in het najaar van 1942, te horen dat hij en zijn gezin aan de beurt waren voor deportatie. Dit betekende onderduiken. Zij moesten alles achter laten, zochten en vonden uiteindelijk veiligheid en rust op de boerderij van de familie Krans op Bovensbos in Helden. Vader en zoon Gerrit Krans zorgden voor een ondergrondse schuilplaats waar

Moge dit artikel
voor de jongere generaties
een waarschuwing zijn
dat vrijheid (nog steeds)
geen vanzelfsprekendheid is.

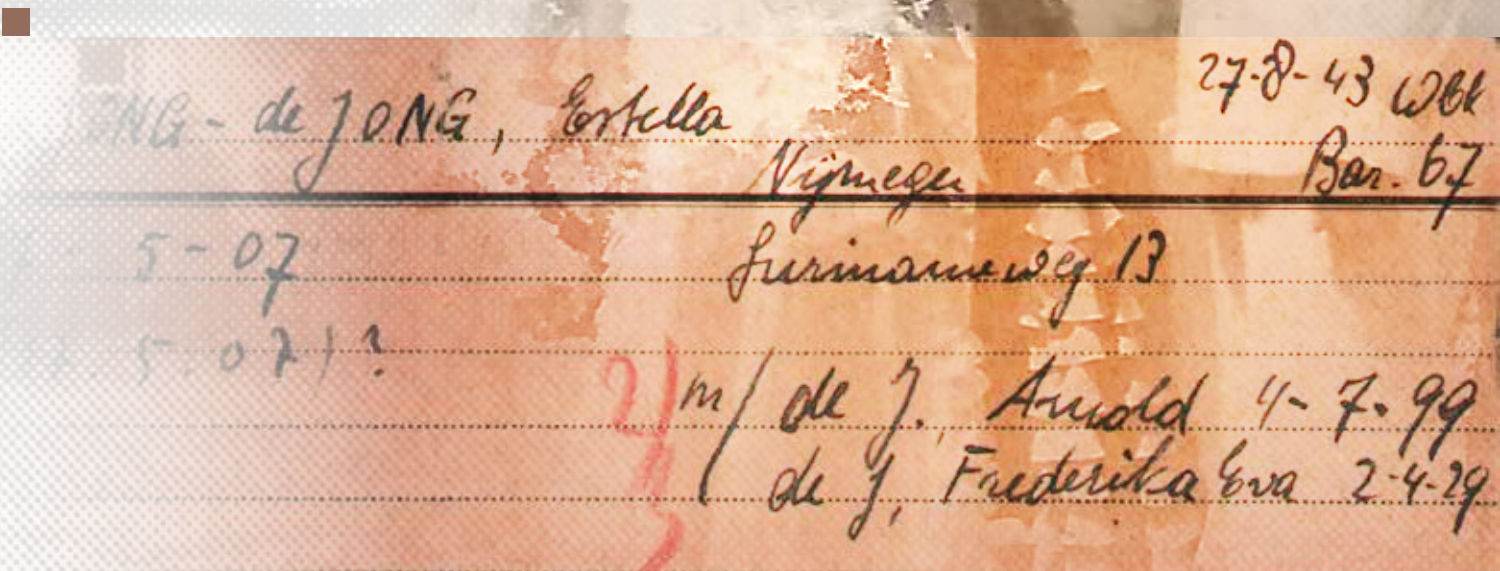
Foto onder
Estella de Jong,
Fredie en neefje
Menno de Jong 1935.

Inzet: Kampkaart
Westerbork,
familie De Jong,
1935.

Met dank aan:
René en Cindy
van Zuilen.

het gezin bij onraad kon verblijven. Verder verbleven, aten en sliepen zij op de boerderij. Alles ging rustig zijn gang tot de komst van het kamp in het voorjaar van 1943. Op 17 juli 1943 worden zij tijdens het doorzoeken van de boerderij ontdekt en afgevoerd naar kamp Westerbork. Op 27 augustus 1943 verblijven zij, volgens de transportkaart, nog in barak 67 in Westerbork.

Op 31 augustus 1943 volgt transport naar Auschwitz waar na aankomst moeder Estella (36) en dochter Fredie (14) worden vermoord in de gaskamer. Vader Arnold (44) mag nog enkele maanden dwangarbeid verrichten, maar op 29 februari 1944 komt ook aan zijn leven een einde in de gaskamer. Het enige tastbare dat nog herinnert aan het verblijf van het joodse gezin De Jong is, naast kampkaarten en enkele foto's, een klein schilderij met de afbeelding van boerderij Krans (Bovensbos), vermoedelijk geschilderd door dochter Frederika tijdens de onderduikperiode. Na onthulling van het monument is het door Kees Krans (junior) geschonken aan de Heemkundevereniging Helden.

REECHTIG AOD HELJES VAN VREUGER

Onderstaand artikel vond ik in Midden-Limburg van 27 juni 1969 en is volgens de anonieme schrijver geschreven in het Oud Heldens. Om de leesbaarheid te verbeteren heb ik de spelling die ook in 't Woordenboek van Helje wordt gebruikt, ook toegepast op dit artikel. De schrijver kon deze spelling niet toepassen, omdat 't Woordenboek van Helje pas in 2009 is uitgegeven.

WIM DANIËLS

In dit humoristische verhaal gaat het over een boer die weduwnaar is en zijn nogal gierige huishoudster. De boer overlijdt en de buurt regelt de begrafenis. Een begrafenis was vroeger omgeven door allerlei rituelen. Zo is er in dit verhaal sprake van een 'liekeweeg' (lijkenweg of dodenweg). De dode moest in verwarring gebracht worden zodat hij of zij vanaf het kerkhof of de weg daarnaartoe, de weg naar huis niet zou kunnen terugvinden. De weg die de begrafenisstoet naar de begraafplaats volgde, was daarbij een van de essentiële elementen. Hiervoor werden speciale wegen gebruikt, de doden- of lijkenwegen. Het waren vaak niet meer dan paden of karrensporen. Het was trouwens wel éénrichtingsverkeer, want de terugweg van de nabestaanden ging via een andere route: de lichaamloze ziel mocht ze eens achterna komen. Om de overledene in verwarring te brengen, werd bovendien bij aankomst driemaal (voor de Vader, de Zoon en de Heilige Geest) een rondje om de kerk c.q. het kerkhof gemaakt. Onder de lijkist werden 'sjtroëwese' (stijf ineem gedraaide bosjes stro) gelegd, die na de begrafenis langs de lijkenweg werden gelegd, aangezien stro een geestwerende functie zou hebben.

Schilderij

Theodoor Verstraete,
1889–1890 (België),
To the vigil (De wake).
Naoverbezoek bij
een overledene.

HENNESKE EN NELIE

Henneske hej 'm aafgeknepen. Hae waas mer drej waeke zeek gewees, hej nate fleures, mer hae hej zien hieël dinge gehad. Graad, d'n èrste nabber, waas èns kome kieke en zeet tege zien vrouw Lies: 'Henneske gad mich sjlaecht, hae kuumt zoeë, halt d'n naocht neet, heet geester al veul gebagerd.' 'Och', zeet Lies, 'hae löt niks aochter en bej die kernalie (det is de hoeshèlster Nelie) hej hae niks te zègge.'

Henneske hej gen kinjer en zien vrouw waas al jaore doeëd. Nów zaat hae mèt ein hoeshèlster, zón gaanjel woe hae mer dan auch niks bej te zègge hej, det waas aevel al 'n aoj doeës, mer ze hej gaer mèt Henneske getrouwd, allein um 't geldj. Mer Henneske woe eur neet en nów konjeneerde ze 'm veul. Mèt Nelie hej nemes kompaosie, waas ein achte geer proem zaogte de minse. Dao hoofde genne sjörger of erme mins aan de deur te kome, kregre ierder oetsjoebes as 'n bötterham. De koffiedrats dae druëgde ze nag en sjödde ze wer van op, 't waas mier sókrei

Foto
Lijkenkoets.

as koffieboene. Dao ging niks door de sjortsluip as het sjroebwater, 'ne dweiel hej ze noeët, ze gebroekde altied eine kepodde baalzak. Droog zelf altied 'ne baalsjolk. Broeëdkurskes of druëge wèk deej ze altied in de böttermèlk. Henneske hej d'r auch lever proeme in gehad.

En tog waas die kernalie noeëts zeek. Dao heel niks op, zaogte de minse. In de winkels toesjde ze trint alles vur eier en laag altied te zanikke det 't te deur waas. Mer toe Henneske doeëd waas begoos ze tog efkes te zumpe, hej tog nag ein hert ónger de kattenate sjolk dae ze 's aoves veur hej gedaon toe de nabber de ooster kwaam baeje. Ze daoch avelael tog nog aan det good Henneske dae ze nów kwiet waas.

Vreuger waas d'r ein bedeningskerke en det moos de nabber hale mèt 't paerd. Nów hej Graad det gedaon, hej 'ne ruun, eine zobbess van e paerd, moos altied e witske bej zich hebbe dae dao mèt voor. De dokter hej tegen pesjtoer gezaog det 't haost deej en toe Graad voor, zeet pesjtoer: 'Geit det neet gauwer?' Pesjtoer zoot mèt Ozze Livven Hier in de heng en 'ne meesdinder aochter in 't kèrke. 'Jao', zeet Graad, 'as ich doon moog wie ich wil!' 'Toemer' zeet pesjtoer. Graad mèt 't witske d'raan en de eine potverdomme óvver de angere. Det sjilde, hae vlokde det de duvel d'r sjael van keek. 't Hieële kerke rammelde wie 'ne doorskaost, pesjtoer moos Ozze livven Hier good vaosthaoje. Toe Graad, naodet Henneske bedind waas, pesjtoer nao hoes braocht zeet pesjtoer: Ich heb altied gemindj det vloke neet good ès, mer nów heb ich gemerkt det det tog bat.' De nabber lódje waem Henneske oet moos doon en dan tegeliek nej aan en drej sjtroeëweeskes make vur ónger de kees. 's Aoves drej oosters mèt de lèttenej van Oos Levrouw, óvver de sjlaechte weeg mèt kersjpeur en hoeëg browe rammelde Henneske nao de kerk. Nao de mees woorte de drej sjtroeëweeskes naeve de weeg tegen de terluuj gelag en mooste dao blieve ligge wiesdet ze rot wore. Det waas de liekeweeg.

Pesjtoer waas auch bej Nelie gewees vraoge of Henneske auch aan 'm gedaoch hej. Det hej pesjtoer neet mótte doon, nów besjtèlde Nelie um mer twieë mandjsjtunger. As se gekoost hej, hej ze pesjtoer get vaespers besjtèld. De femielie koos aafkratse, alles wat Henneske nag hej waas vur Nelie, ze hej Henneske van alles laote teikene toe e al aan 't bagere waas en neet woos wat hae teikende. Och, zeet de femielie, laot eur dao mer gelökkig mèt zien, ierlik heet ze 't neet. Det kump d'r in 't laeve nag wel oet. En det kwaam oet. De waek naodet Henneske doeëd waas litsde Nelie oet op de sjort óvver get verkesvoor en braak de bein en moos overgaeve. 'ne Mandj heet ze pien gehad en es toe auch Henneske naogegange. Zoeë zuut me det foetele zich óngervingt.

Bronnen:

- Midden-Limburg, 27 juni 1969;
- Digitaal Katholiek Erfgoedhuis (DKE);
- Dodenakkers: Funerair Erfgoed, Hans Overduin, februari 2021;
- 't Woordenboek van Helje, 2009.

Foto's:

- Internet

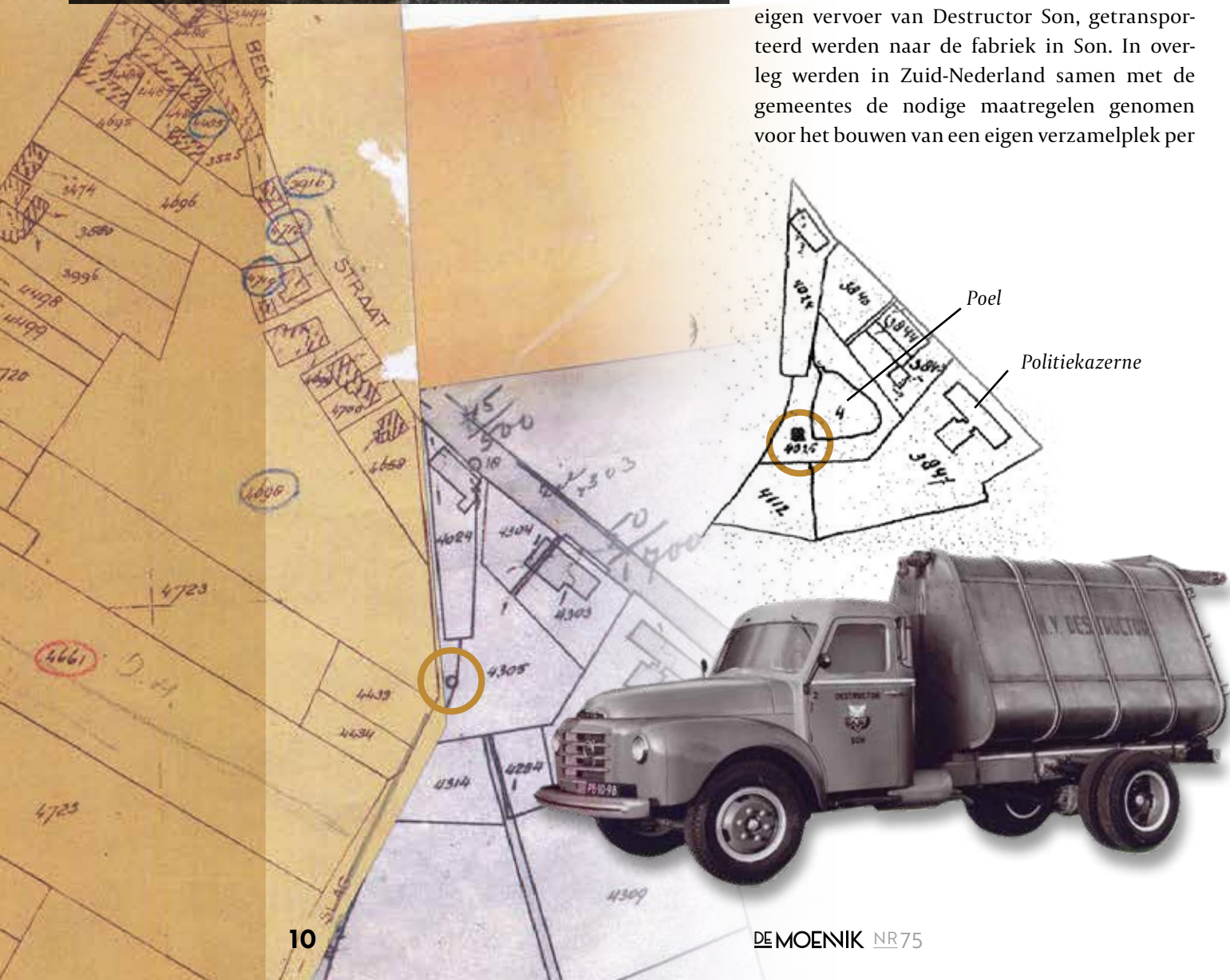
KADAVERRUUSKE

Terwijl de Nederlandse bevolking groeide, steeg ook de behoefte aan vlees en melkproducten. Om aan de toenemende vraag te voldoen werden midden jaren dertig op boerenbedrijven in Brabant en Limburg steeds meer koeien en varkens gehouden. Met als vanzelfsprekend gevolg dat door ziektes en ongelukken vaker dieren kwamen te overlijden. De enige oplossing voor die tijd was om de kadavers op eigen terrein te begraven. Niet erg hygiënisch!

SJRAAR VAN HOREN

In Brabant hadden de boeren inmiddels de Noord-Brabantse Christelijke Boerenbond N.C.B. opgericht. Voor het ruimen van het toenemende aantal kadavers richtte deze bond in 1934 de N.V. Chemische Bedrijven van de N.C.B. op, op de Sonse Heide te Son. Dit bedrijf zou voor heel Zuid-Nederland het dierlijk materiaal gaan verwerken tot, kortweg, diermeel. Diermeel kon weer verwerkt worden als ingrediënt voor de voederproducten voor kippen, varkens, koeien enz. Toen was er al sprake van circulaire landbouw! Daarvoor was het nodig dat de kadavers, met eigen vervoer van Destructor Son, getransporteerd werden naar de fabriek in Son. In overleg werden in Zuid-Nederland samen met de gemeentes de nodige maatregelen genomen voor het bouwen van een eigen verzamelplek per

gemeente, kadaverhuisje genaamd, vanwaar het vervoer naar Son kon worden uitgevoerd. De gemeente Helden gaf op 12 mei 1935 een vergunning af voor de bouw van zo'n huisje en vanaf die tijd zag men met enige regelmaat de speciale vrachtwagens met driehoekige opbouw voorbijkomen. Op de bouwtekening met situatieschets is goed zichtbaar waar het gebouwtje

ooit gelegen heeft: op de grens van Panningen en Helden, Houbenslag, een plek waar niemand last zou hebben van de onvermijdelijke stank die het voort zou brengen. Van het huisje zelf is in de archieven geen foto te vinden, de reden daarvan was volgens slager Jan Rutten: "Het stonk er zo erg dat geen fotograaf in de buurt durfde te komen!" ■

ZO ZAG SLAGER JAN RUTTEN HET KADAVERRUUSKE.

Een klein vierkant gebouw met een hoog spits dak en een grote dubbele deur met twee grote ijzeren profielen voor vrachtauto en de boerenkarren. Het simpele interieur bestond uit een viertal ijzeren vaten voor het slachtafval, verder een handwaterpomp en een kan creoline om het gebouw schoon te maken en te ontsmetten. Of alles op het riool was aangesloten is onbekend.

Als slagers of boeren hun dierlijk afval wilden storten, moesten ze op de secretarie (het markante PTT-gebouw op de markt) de sleutel afhalen en weer terugbrengen. Tevens moest men aangeven om welk afval het ging.

Voor slager Jan en zijn vader was het storten vaak een probleem, eerdere aanvoerders gooiden de kadavers van varkens en koeien zo snel mogelijk van de kar vanwege de niet te harden stank en om maar zo snel mogelijk weg te komen. De slagers storten meestal tweemaal per week het slachtafval. Zij moesten daarom altijd "over de kadavers klimmen" om bij de tonnen te komen. "Een vieze en smerige bezigheid!", aldus Jan.

Daarbij kwam ook nog dat men de handwaterpomp aan de praat moest zien te krijgen met een emmer water, als die er al was, dus extra werk!

Na de diensttijd van Jan in 1968 kon hun slagerij het afval naar de noodslachterij van Geuijen brengen aan de Ringovenstraat, bij veebedrijven werden de kadavers rechtstreeks opgehaald.

Hetgeen natuurlijk wil zeggen dat het kadaverhuisje midden jaren vijftig overbodig en gesloopt werd. Nu kon door de gemeente begonnen worden met uitgebreide woningbouw in Houbenslag. Ironisch genoeg, bouwde Jan daar zijn huidige woonhuis op maar enkele honderden meters van genoemde plek.

Afbeeldingen

Linker pagina
bovenaan:
Foto van een kadaverhuisje zoals dat ook aan de Houbenslag zou gestaan hebben. Plattegronden: omgeving kadaverhuuske met destructievrachtauto.
Rechter pagina:
Foto achterkant oude en nieuwe politiekazerne gezien vanaf Houbenslag en huidige situatie hoek Houbenslag/Achter de Kazerne, de plek waar het kadaverhuuske stond.

‘Wort verlässt, Schrift hält fest’, stond op de voorkant van een jaaragenda uit 1909 die ik een tijd geleden kreeg van Erick en Mireille Hoenjet – Jaspers uit Panningen. ‘Woorden vergaan, schrift blijft bestaan’ is een treffende Nederlandse vertaling. Erick en Mireille ontdekten dit dagboek in de nalatenschap van Ericks oma. Hij wist dat zijn overgrootvader Peter Hoenjet deze agenda gebruikt had bij restauratiewerkzaamheden in een Duitse Dom. Hij wist niet meer of het de Dom van Aken of van Keulen was.

JOS KEIJMES

Foto's v.l.n.r.

De jaaragenda, een pagina uit het dagboek, de overhandiging voor de Dom en de stoel van Karel de Grote.

Foto's:

Jos Keijmes

“Is dat wat voor de Heemkundevereniging?”, was hun vraag, “Want bij ons ligt het maar te liggen en we doen er niks mee.” Geïnteresseerd begon ik te bladeren door het redelijk dikke boekwerk. Bijna dagelijks had overgrootvader Peter inderdaad zijn werkzaamheden in de kathedrale kerk nauwkeurig beschreven. Op een bladzijde was er sprake van het mozaïek herstellen in de Heilig Kreuzkapelle. Toen wist ik zeker dat het de Dom van Aken moest zijn, omdat bezoeken aan die Dom en de Kreuzkapelle me waren bijgebleven. Dit was geen voorwerp dat in Helden in het museum thuishoorde, maar in het museum of het archief van de Akense Dom.

DOMBAUMEISTER

Een mailtje, met foto's van het document, naar het museum van de Dom werd enkele weken later beantwoord door de Dombaumeister Helmuth Maintz. Het archief van de kerk wilde heel graag in het bezit komen van het interessante boekwerk. De naam Peter Hoenjet was bij de Domarchitect bekend, want in 1910/1911 had hij onder leiding van de toenmalige bouwcoördinator Erich Schmidt – Wöpke gewerkt aan de opgravingen in de Dom. Ook had hij daarbij een dagboek bijgehouden dat nu nog in het archief aanwezig is. Dat hij echter al in 1909 met marmer- en mozaïekwerken bezig was geweest, wist Helmuth Maintz niet. Hij vermoedt nu dat Peter Hoenjet een onderaannemer moet zijn geweest met een eigen ploeg arbeiders.

De Domarchitect verwachtte dat hij interessante en belangrijke details aan de weet zou komen bij het

doornemen van deze jaaragenda en nodigde de familie uit om deze in Aken aan hem te overhandigen.

DE DOM

Op woensdag 20 april was het zover. Om elf uur 's morgens werden de families Hoenjet, Jaspers en Keijmes bij de Dom verwacht. Daar werd het gezelschap verwelkomd door de heer Maintz. Voor de Dom in de zonneschijn kon Erick het dagboek overhandigen, om vervolgens in de kerk tekst en uitleg te krijgen over de werkzaamheden van zijn overgrootvader. Hierna kreeg het gezelschap met een medewerkster van de persafdeling, Mevr. Loewenich, een bijzondere rondleiding door het gebouw en werd ook de Kreuzkapelle, nu Nicolaaskapel genoemd, bezocht. Een bijzondere gewaarwording was het toen men boven op de rondgang naast de eeuwenoude zetel van Karel de Grote mocht staan. Een trotse Erick en Mireille waren overtuigd dat het Domarchief de juiste plek is voor dit waardevolle document. Na thuiskomst die avond kon men al op Facebook en Instagram lezen wat er die dag in Aken gebeurd was. Mevrouw Loewenich had daar al een persbericht met foto's op geplaatst. Op zondag 24 april verscheen er zelfs een artikel in een Akense krant.

BIJZONDERHEID

De band tussen Peter Hoenjet en de toenmalige architect Erich Schmidt – Wöpke moet bijzonder zijn geweest. Toen in 1910 in het gezin Hoenjet een zoon geboren werd kreeg die de voornaam Erich. Sindsdien kregen alle mannelijke erfgenamen die voornaam, al werd die bij Erick enigszins aangepast. ■

BOUWERS VAN DE KAPEL

**SAME
OPPE
FOTO**

Deze foto is gemaakt in 1907 bij het Missiehuis aan de Kerkstraat in Panningen. Het zijn de bouwers van de kapel. In 1905 werd de voorzijde van het gebouw vergroot. Vanwege de politieke situatie in Frankrijk ontstond het vermoeden dat het algemene bestuur van de congregatie Frankrijk zou moeten verlaten. Ze zouden naar Panningen komen.

WILLEMEN SEVERINS-JANSSEN

Constructeurs de la Chapelle

In Panningen werd daarom in 1907 de linkervleugel aangebouwd inclusief een nieuwe kapel. Aan de firma de gebroeders Gooden uit Meijel werd de opdracht gegeven. Op de foto staan de werknemers afgebeeld. Zittend in het midden waarschijnlijk de architect en de aannemer. Wegens ziekte van architect Franssen werd het werk uitgevoerd door architect H. Seelen uit Venlo. Laatstgenoemde was bezig met de nieuwbouw van het postkantoor aan de Markt in Panningen.

De werknemers hebben allemaal een stuk gereedschap in de hand, een zaag, een steen en troffel, een schietlood, een houtschaaf, enz. Enkele personen dragen klompen, anderen schoenen. Het zijn in totaal 24 personen.

Als iemand weet wie er op de foto staan afgebeeld, dan graag een berichtje naar: redactie@moennik.nl

Foto

Bouwers van de kapel / linkervleugel. Onderaan op de foto staat geschreven: Constructeurs de la chapelle.

Bron:

Lazaristen 100 jaar in Panningen

Foto:

Collectie Missiehuis St. Jozef.

IN MEMORIAM MAANTJE VAN BÓNGER WÖLLEM

Eind jaren zestig, begin jaren zeventig van de vorige eeuw, werden de Heldenaren, en in het bijzonder de lokale politici, wakker geschud door Herman Dorssers, ook wel bekend als Maantje van Bónger Wöllem. Enkele jaren geleden, tijdens een redactievergadering van De Moennik, kwam ik met Herman in gesprek over die bewogen periode.

WIM DANIËLS

Ik kon me vaag nog herinneren dat het er toentertijd vaak fel aan toeging tijdens de Heldense gemeenteraadvergaderingen. Ik was in die tijd voorzitter van het Sint-Jansgilde, het huidige Jong Nederland Panningen, en interesseerde me vanuit die functie ook voor de gemeentelijke politiek, want de jeugd en de cultuur kwamen er in die tijd, onder het bewind van burgemeester Martien Hoeijmakers, bekaaid vanaf wat betreft subsidiëring. De burgemeester had zijn vizier eenzijdig gericht op de sport.

Herman vertelde me ook dat hij drie plakboeken vol had met krantenknipsels over de Heldense politieke schermutselingen in die tijd. Mijn belangstelling was gewekt en ik kreeg de plakboeken ter inzage om te bekijken of er interessante

dingen bij zaten voor een artikel in De Moennik. Tijdens de gesprekken met de toentertijd 83-jarige Herman en met Trees, zijn echtgenote, blijkt dat Herman aan zijn politieke carrière weinig plezier heeft beleefd, maar ook dat hij op vele andere fronten binnen de Heldense gemeenschap actief is geweest.

Deze kennismaking met de andere Herman Dorssers is vijf jaar geleden opgetekend als inleiding op een serie artikelen over de rumoerige, politieke jaren zeventig. Het verhaal is destijds niet gepubliceerd. Nu Herman overleden is heb ik deze schets van een markant persoon alsnog uit het archief gehaald.

REDACTEUR OOS BUKSKE EN DE MOENNIK

In Oos Bukske nr. 3 van december 1996 wordt Herman Dorssers geïntroduceerd als nieuw lid van de redactie: *“Op de eerste plaats door de komst van Herman Dorssers, die lid van de redactie is geworden en voortaan aan ieder Bukske zijn bijdrage zal leveren. Hij zal met name attent zijn op allerlei verenigingsnieuws”*. De rubriek ‘Nieuws van de Heemkundevereniging’ wordt vanaf De Moennik nr. 23 ‘Bèjein-gezeumerd’, en krijgt een andere inhoud, omdat het verenigingsnieuws via een nieuwsbrief wereldkundig wordt gemaakt. Tot en met nr. 46 van De Moennik (december 2012) zal Herman (deels samen met Trees) deze rubriek verzorgen, 43 afleveringen! Herman is dus de geestelijke vader van ‘Bèjein-gezeumerd’, de rubriek die niet meer weg te denken is uit De Moennik.

Maar, daar laat Herman het niet bij, in de zestien jaar dat hij redactielid is, heeft hij ook vele artikelen gepubliceerd. In totaal zo’n vijftiengstuks over allerlei onderwerpen. In het interview met de bescheiden Herman, denkt hij zelf zo’n tien stuks, maar dat zijn er dus vijftieng. Het begin van zijn schrijversloopbaan ligt volgens Herman in de jaren dat hij secretaris is van studentenclub Sint

Tarcisius. Als secretaris maakt hij verslagen van de activiteiten van de studentenclub.

Zijn eerste artikel 'Arbeidsonrust in Helden' (Oos Bukske nr. 7) gaat over de wantoestanden in de beide steenfabrieken in Panningen in de jaren twintig van de vorige eeuw. Zijn laatste artikel is gewijd aan zijn op 12-jarige leeftijd overleden broer Bartje. Bartje wordt op achtjarige leeftijd bedlegerig en sterft na een niet te traceren maar pijnlijke ziekte. (De Moennik nr. 64, 2018). In 'Oorlogsleed van een kleine jongen' beschrijft Herman zijn eigen, verschrikkelijke oorlogservaringen (De Moennik nr. 28). Al zijn artikelen, onder meer over de paters Lazaristen, de tweede wereldoorlog, Bel Canto en dokter Joosten zijn terug te lezen via PeelenMaasNet.nl. Herman is ook de grondlegger van de rubriek 'Samen op de foto' en hij citeerde jarenlang uit het knipselboek van de familie Tummers. Kortom: Herman heeft een onuitwisbare bijdrage geleverd aan het vastleggen van gebeurtenissen uit de geschiedenis van de voormalige gemeente Helden.

DIRIGENT BEL CANTO

Als je op straat in Helden aan voorbijgangers, echte Heldenaren en toch al een beetje op leeftijd, vraagt 'Wie is Herman Dorssers', dan denk ik dat de meesten zullen zeggen: 'Was dat vroeger niet de dirigent van Bel Canto?'

In 1961 is Herman lid geworden van het koor en in 1967 wordt hij gevraagd om het directeurschap van Harrie Alofs over te nemen, om een nieuwe frisse wind te laten waaien door het repertoire van het koor. De koers wordt verlegd van concoursen naar concerten, denk aan de kerst- en koffieconcerten. Onder Herman Dorssers beleeft het koor een aantal muzikale hoogtepunten: Beethovens Koorfantasie met het Venloos Symfonieorkest, 'Duo Madrigali' van Hendrik Andriessen met het Limburgs Symfonieorkest, het Limburgs koor van het jaar 1991, de Carmina Burana van Carl Orff, in 1978 een eigen grammofoonplaat 'Kerstmis met Bel Canto' en als topper in 1988 'De Zeven Kruiswoorden' van César Franck met enkele andere koren die ook onder leiding staan van Herman.

In 1998 hangt Herman de lier aan de wilgen en wordt bij zijn afscheid benoemd tot eredirecteur. Hij heeft in de meer dan dertig jaar dat hij leiding geeft aan het koor, van Bel Canto een kroonjuweel van het Heldense culturele leven gemaakt.

Zijn eerste ervaringen als dirigent doet Herman trouwens op in Zundert op het klein seminarie. Hij dirigeert daar het koor van de toekomstige paters Lazaristen.

ONDERWIJZER HERMAN

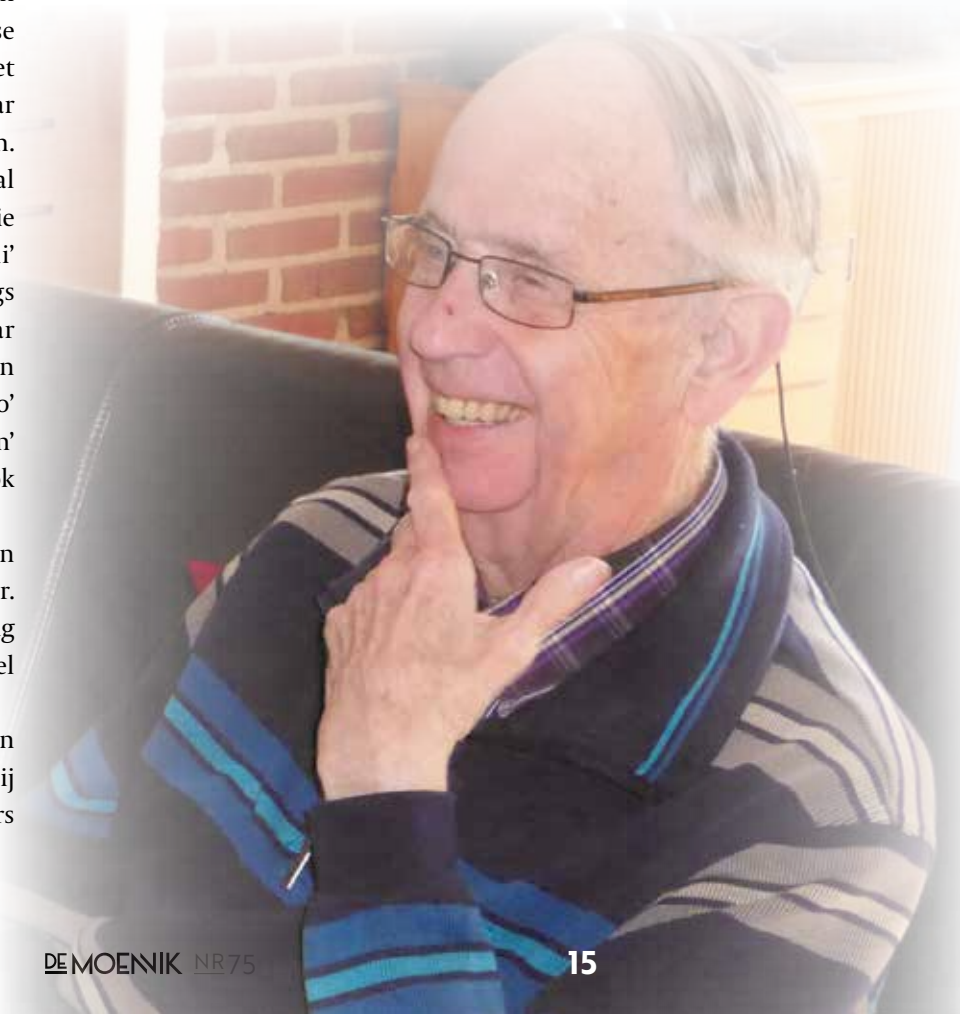
Herman wil aanvankelijk priester worden. Na het klein seminarie in Wernhoutsburg (Zundert) volgt hij het groot seminarie van de paters Lazaristen in Panningen. In 1959 staat hij voor de wijding, maar dan slaat de twijfel toe. Herman besluit na een jaar van bezinning om geen priester te worden en gaat in 1960 naar de kweekschool in Roermond.

In 1964 wordt hij als onderwijzer benoemd aan de Sint Lambertusschool in Helden-Dorp, waar hij tot zijn pensionering in 1995, wanneer de naam van de school veranderd is in 'Onderse Veld' (naderhand 'De Liaan'), zal blijven werken. Ook binnen zijn onderwijsloopbaan komen zijn muzikale capaciteiten hem en de schoolgemeenschap goed van pas. Hij leidt het schoolkoortje, luistert daarmee vele schoolfestiviteiten op en schrijft zelf de nodige toepasselijke liedjes.

Daarnaast is Herman medeoprichter en jarenlang bestuurslid van de Openbare bibliotheek 'Helden-Meijel' geweest, die toen nog gehuisvest was in het voormalige Gemeenschapshuis aan het Raadhuisplein in Panningen. Bovendien heeft hij jarenlang mee de kar getrokken van de in 1966 opgerichte 'Heldense Jeugdvierdaagse.'

Voor zijn verdiensten voor de Heldense gemeenschap is Herman in 1993 onderscheiden met de Cultuurprijs van de gemeente Helden en in 2000 geridderd als lid in de orde van Oranje Nassau. ■

Foto's:
Collectie Belcanto en
collectie Henk Steeghs.

MAAN VAN DER VELDEN

Deze foto dateert uit 1941. De man op de foto is de op dat moment 36-jarige Maan van der Velden, voluit Hermanus Jacobus van der Velden. Hij is geboren in Panningen op 28 mei 1905 en is daar ook overleden op 3 november 1970, op 65-jarige leeftijd.

WIM DANIËLS

Hij had op de hoek van de Ruijsstraat en de Wietelweg (waar nu het kantoor ligt van Bouten Financiële Diensten) een winkel in groenten en fruit en een plantenkwekerij. Op de foto de winkel, schuur en woonhuis en op de achtergrond de winkel/woonhuis van Sjang Ebisch. De jonge dame op de voorgrond is een dochter van Maan. De foto is uit de jaren zestig, misschien begin zeventig.

Achter de winkel, annex woonhuis, aan de Wietelweg lag een plantenkas. Ik denk een van de eerste in Helden, want toen ik in 1956 als kind aan de Julianastraat kwam te wonen, leek mij die kas al erg oud. Met de vrachtauto op de foto vervoerde Maan zijn planten naar zijn klanten en op een kist meer of minder werd niet gekeken. Het moet een hele klus zijn geweest om die kisten vakkundig vast te sjoeren aan de vrachtwagen, want spanbanden had men toen nog niet. Maan was ook een van de weinige mensen in Helden die een telefoonverbinding had, gelet op het telefoonnummer 74 op de vrachtwagen.

Detail:

In het logo van de zaak is op een creatieve manier 'Maans' voornaam verwerkt. Zo ook op het uithangbordje aan de winkel (foto boven).

Foto's: Collectie van de familie Dorssers-Van der Velden.

De beste tijd van planten is nu.
Wij hebben zeer mooie witte, roode en
savoye Bloemkool.

Spruiten, Selderij en Tomatenplanten.
Extra mooie Petunia's, Lobelia's, Salvia's,
Astersplanten, Geraniums, Knolbegonia's enz.
Voor een mooi potje bloemen is steeds het
voordeeligst adres:

v.d. Velden's Kweekrij
Straatje 555.

Deze week extra mooie goedkoope Hortensia's

Allerheiligen

Wij hebben weer een mooie
partij prachtige

CHRYSANTEN

die op bestelling op alle
kerkhoven worden
bezorgd. Ook Kessel
en Maasbree. De
Chrysantenkas staat
iedere dag ter be-
zichtiging voor U
open.

v.d. VELDEN'S
Bloemen, Groenten
en fruit

Telefoon K4760 371, Ruijsstr. 18

EERSTE POSTKANTOOR VAN HELDEN

Tegenwoordig kunnen we het ons allemaal nauwelijks voorstellen, maar begin vorige eeuw moesten allerlei zaken buitenshuis geregeld worden. Ook contact opnemen met iemand anders was niet zo eenvoudig. Telefoons waren nog geen gemeengoed. Een postkantoor was eind negentiende eeuw in de communicatie een onmisbare schakel. Reeds in 1898 beschikte Helden over een telefoonverbindingskantoor. De eerste posthouder van Helden was Hubertus Frencken (1873-1928).

PIETER JANSSEN

Foto's

Boven: Hubertus Frencken.

Rechts: Postkantoor aan de Molenstraat.

Onder: De huidige staat van het pand.

Hoewel het eerste postkantoor eind 1898 opende, werden al in januari van dat jaar voorbereidingen getroffen. In 'De Nieuwe Koerier' van 25 januari 1898 is te lezen dat de burgemeester van Helden, Jan Janssen, pogingen in het werk stelde om van de 'Hooge Regeering' te verkrijgen, dat er een 'Telephonische' verbinding van Helden naar Venlo gerealiseerd zou worden. Op 19 april van datzelfde jaar werd bekend dat er een postkantoor in Helden-Dorp zou komen, en ook een in Panningen. In Helden vond men Hubertus Frencken bereid om als posthouder aan de slag te gaan. Toch duurde het nog meer dan een half jaar voordat de installatie plaatsvond en Hubertus aan de slag kon.

MOLENSTRAAT

Hubertus was bedreven in het schakelen tussen

de enkele telefoonlijnen die in het huis van zijn peetoom, Siegfridus Frencken (1839-1907) aan de Molenstraat in Helden binnenkwamen. Deze

woning stond bekend als Helden-Dorp 545/707. Alleen enkele notabelen hadden de beschikking over een telefoontoestel. Het waren diezelfde notabelen die hadden aangedrongen op de vestiging van een hulppostkantoor in Helden. Tot op dat moment werd de post afgehaald op het station te Reuver en via Helden naar het hulppostkantoor te Panningen gebracht. Als voornaamste reden werd opgegeven de snellere en kortere verwerkingstijd van de poststukken. De eerste dag van opening had Hubertus Frencken het erg druk als postkantoorhouder. Hij moest maar liefst 19

die tijd staat te lezen: *'Tegelijk met de opening van den tram zal het nieuwe telefoonkantoor met annexe huizing van den heer H. Frencken gereed zijn. 't Heele gebouw levert voor ons dorp een fraaijen aanblik op. Tegen Paschen kan de telefonische verbinding Venlo-Helden (dorp) weer plaats hebben.'*

MARIAPLEIN

In het Nieuws- en Advertentieblad Midden Limburg van zaterdag 17 april 1926 staat een verslag van een raadsvergadering waarin gesproken werd over de verhuizing van het postkantoor in

Foto's

Links: Hubertus Frencken.
Rechts: Het echtpaar Frencken-Creemers met hun beide zonen Gerard en Sief.

telegrammen versturen, zo blijkt uit een artikel in De Nieuwe Koerier van zaterdag 1 oktober 1898. In 1907 kwam Siegfridus, die kleermaker van beroep was, te overlijden. Hubertus Frencken ging in de woning aan de Molenstraat wonen, samen met zijn echtgenote, Maria Anna Creemers (1872-1935) en stichtte een gezin. De eerste jaren liep het hulppostkantoor rustig, totdat in 1911 een noodlottige brand roet in het eten gooide. Het postkantoor werd door brand verwoest. Blussen ging nog niet zo snel, want het water moest van de Pool in emmers naar de Molenstraat gebracht worden. Het huis, waar het hulppostkantoor gevestigd was, werd herbouwd en in 1912 ging de dienstverlening door vanuit het pand dat vele jaren later dienst zou doen als bakkerij (Bakker Peeters) en nu nog als cafetaria De Tram. In 'De Nieuwe Koerier' van

Panningen van de Markt naar het pas gebouwde secretariegebouw aan de Kerkstraat en over de omzetting van het postkantoor tot hulppostkantoor. Onder voorzitterschap van burgemeester Frans Peter Mathis van Cann, laat wethouder Janssen in het verslag van bijna 100 jaar geleden optekenen dat hij meent dat Hubertus Frencken voor het hebben van het hulppostkantoor in zijn woning 80 à 90 gulden krijgt. Het zou een bezuiniging kunnen zijn wanneer men dezelfde constructie in Panningen zou toepassen.

Hubertus Frencken overleed op 16 december 1928. Het hulppostkantoor bleef echter in de woning aan de Molenstraat, want Frencken's weduwe, Maria Creemers, bleef er wonen. Enkele Heldenaren werkten in het postkantoor, maar een

Foto

Het huidige pand van het toenmalig postkantoor aan het Mariaplein.

vastere vorm was gewenst. Door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog lagen de prioriteiten elders. Net na de Tweede Wereldoorlog verhuisde het hulppostkantoor van de Molenstraat naar het Mariaplein in Helden, recht tegenover de kerk. In het huis van 'Kranes-Hein' was Nelly Kranen in 1906 geboren. Zij was in 1938 getrouwd met Siegfried (Sief) Frencken, de zoon van de eerste postkantoorhouder van Helden. En Nelly had een jongere zus, Mia Kranen (1922). Sief Frencken

woonden bij mijn ouders Jac en Nell in en hadden op de eerste verdieping een kamer en op de gang aldaar een mini-keuken voor zichzelf."

VAN HÖVELLSTRAAT

Toen Nelly Kranen in 1949 kwam te overlijden was zus Mia steeds meer in het huishouden van Sief Frencken te vinden om voor de kinderen te zorgen, waardoor er geen tijd meer overbleef om in het hulppostkantoor te werken. Het (hulp)

Foto

Het huidige pand van het toenmalig postkantoor aan de Van Hövellstraat.

stelde aan schoonzus Mia voor, dat zij de functie van postkantoorhouder uit zou gaan oefenen. En zo geschiedde. Het was wel druk in het huis van Kranes-Hein. Zoon Jac woonde in het ouderlijk huis samen met zijn vrouw Nell Reijnders. Kranes-Hein (Hendrik Josef Kranen) was kapper. Jac werkte ook in de kapperszaak. Daarnaast had zus Mia dus het hulppostkantoor dat ook in het gebouw gevestigd was.

postkantoor verhuisde weer. Ditmaal naar de Van Hövellstraat. Begin jaren vijftig was Mia Schers, die trouwde met Karel Absil, een graag gezien gezicht rondom brieven, postzegels, rekeningen en zo meer. 'Mia van de post', zo werd ze liefkozend genoemd, oefende tot eind 1988 de functie uit. In dat jaar ging ze met vervroegd pensioen. Hiermee verdween het postkantoor in Helden als zelfstandige vestiging en werd eerst een mobiel postkantoor gelanceerd dat enkele malen per week in Helden te vinden was; naderhand werd in de lokale supermarkt een postfaciliteit ingericht. ■

Foto's:
Pieter Janssen

EEN KOSTBAAR CERTIFICAAT

Als redactie krijg je vaker telefoontjes waarop je als redacteur meteen wilt reageren. Dat was ook het geval met het telefoontje van mevrouw Nell Deen – Absil uit Helden. Ze had thuis een bijzonder herinneringscertificaat aan de muur hangen dat haar opa als dank had ontvangen bij zijn veertigjarig lidmaatschap van het kerkelijk zangkoor in Kessel. Dan ga je op bezoek en ziet inderdaad een indrukwekkend bewijs. Het blijkt namelijk een volledig met de hand geschreven en getekend certificaat van lidmaatschap te zijn.

JOS KEIJMES

Foto's

Links: De gezusters Corrie en Mimie Nieskens.

Onder: Louis aan het werk als kantonnier.

Foto's:

Album Jumbo Historisch Helden en Kessel, collectie familie Absil-Mertens en Jos Keijmes.

Haar opa was Louis Sillen, geboren in Kessel op 11 februari 1875 als Lodewijk Hubert. In 1903 huwde hij met Johanna Roncken (* Kessel 01-03-1875,

† Helden 13-03-1960). Louis was kantonnier (gemeentewerker) bij de gemeente Kessel en o.a. werkzaam bij de aanleg van de Heldenseweg in Kessel (zie De Moennik 66, juli 2019, Bejeingezeumerd). Hij overleed op 16 april 1957.

Louis nam deze herinnering mee toen hij met zijn vrouw naar Helden verhuisde om daar bij het gezin van hun dochter (Maria Absil-Sillen) aan de Van Hövellstraat te gaan wonen. Onderaan rechts staat de maakster vermeld, W. Nieskens. Toen Nell in het fotoalbum van Historisch Helden en Kessel en uitgegeven door de Jumbo supermarkt keek, zag ze daar een foto van de twee dames Nieskens uit Kessel. Mimie, Wilhelmina Johanna, moet dan de maakster zijn geweest van het certificaat. Haar vader was in Kessel een bekend persoon. Hij was kleermaker van beroep, maar door zijn hobby's tekenen, (decor) schilderen en regisseren kreeg hij daar bekendheid. Niet vreemd dus dat de dochter een tekentalent had.

Met dank aan:

Mevr. Nell Deen- Absil

DE JOOSTENS, OORLOGSVRIJWILLIGERS IN DE VERENIGDE STATEN (1)

Het is inmiddels alweer een aantal jaren geleden dat mijn partner en ik een roadtrip ondernamen door het westen van Noord-Amerika. Langs de oostzijde van de Rocky Mountains omhoog naar Canada en langs de Pacific Coast terug naar San Francisco. Daarbij reden we ook door de uitgestrekte landschappen van Montana, een ruig en dunbevolkt gebied. Op dat moment had ik nog geen idee dat we op nog geen honderd kilometer het graf voorbij reden van een man met Kepèlse genen en een bewogen geschiedenis.

PETER VULLINGS

Kanttekening

¹ Er is in het verleden wel eens vaker over de Klomp geschreven in de Moennik, maar dat betreft een ander huis.

Voor het begin van dit verhaal moeten we ongeveer tweehonderd jaar terug in de tijd. Terug naar Panningen, naar het echtpaar Hendrik Joosten en Beatrix Verhaegh. Hendrik ontwikkelde zich gedurende zijn leven tot een welgesteld koopman. Zo kocht hij in 1802, namens zijn vader, het zogenaamde 'Klomphuijs' in Panningen van de erfgenamen van Theodoor Gommans en Petronella van Wis voor 762 franc. Die

aanschaf was betrekkelijk goedkoop vergeleken met de opbrengst van 5.680 francs van het naastgelegen 'Stamhuijs' tijdens die zelfde openbare verkoop. Dit 'Stamhuijs' werd gekocht door een genootschap van kopers: Jacob Groenen, Jan Jeucken, Jacob Gielen en Arnold Joosten, de vader van Hendrik Joosten. Het 'Klomphuijs' staat volgens de bevolkingslijst van 1805 nog leeg, waarna het op 2 maart 1809 door vader Arnold

Foto

Hotel de Gouden Leeuw: geboortehuis van Bart aan de Markt te Panningen (begin 19e eeuw ook Klomphuis genoemd).

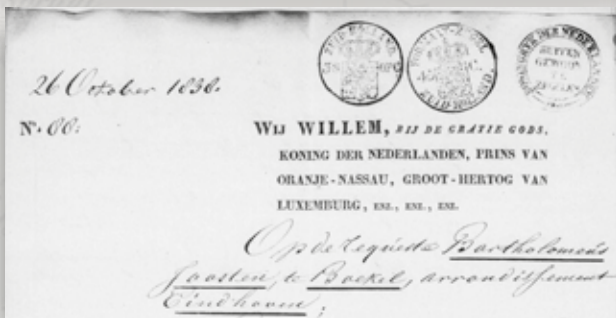

Joosten aan zijn zonen Hendrik en Jan wordt verkocht. Vanaf dat moment woont het gezin Joosten-Verhaegh daar in het 'Klompuijs' gelegen ongeveer schuin tegenover de kapel van Panningen. Mogelijk dat het huis voor bewoning grondig verbouwd is geworden want het kende in 1825 een hoge klassering voor wat be-

GENNE GEMEKKELIKKE

Een van die zadelmakers was de in 1812 geboren Bartholomeus. Wat Bartholomeus precies dreef weten we niet, maar hij was al vrij vroeg het land uit. In 1829 woonde hij nog thuis bij zijn ouders en het in januari 1831 opgestelde militieregister van de lichte 1831 weet te vertellen dat Bartho-

367	Joosten	Vader wylf Bartholomeus	kleur Bleek				
	Bartholomeus	Moeder Beatrix Verhaegh	voegen bruin				
		Langte 1 El 7 D	haar w				
		Wardroep heeg	Handen w				
		Aanwysing Opaal	baard w	29	Bekeken	w	Te gelyken
		Nieuw geboren	byz kent geen				
		Mona					
		van Spots					

treft kwaliteit en waarde'. We hebben hier te maken met een welgestelde familie in Panningen. Leopold Louette, kleinzoon van Petrus de Koning, schreef rond 1847 in zijn dagboek het volgende over deze familie Joosten: 'Moeder Joosten (Beatrix Verhaegh, inmiddels weduwe) is een goede oude vrouw, niet roddelziek en krast als een ekster. Haar zonen en dochters zijn bijna allemaal goed terecht gekomen.' Bijna schrijft Louette, maar hij geeft geen verdere aanwijzingen over wie dan niet goed terecht gekomen zou zijn. Het echtpaar Joosten-Verhaegh kreeg tien kinderen, zeven zonen en drie dochters. Twee zonen waren bestemd om geestelijke te worden: Louis werd uiteindelijk pastoor en Peter werd pater in het trappistenklooster Sint Sixtus bij Poperinge in België. De bierkenners zullen opveren, want hier wordt nu nog steeds het wereldberoemde trappistenbier van Westvleteren gebrouwen. We hopen dat Peter daar een goede tijd beleefd mag hebben. De andere zonen werden of koopman of zadelmaker. Voor zover een stukje voorgeschiedenis.

lomeus dan inmiddels in Pruisen woont. Is hij de grens overgegaan om een eventuele Belgische militaire dienstplicht te ontduiken? Helden had in die tijd de zijde gekozen van de Belgische opstandelingen en was dus in conflict met het koninkrijk der Nederlanden. Of was hij in Pruisen om het vak van zadelmaker te leren. Hoe het ook zij, voorlopig kwam Bartholomeus niet meer terug in Panningen. We pikken zijn spoor weer op in 1838 als hij in het huwelijk treed met de Udense Ludovica Aldenhuijsen. Bartholomeus woonde op dat moment in Boekel en oefende daar zijn beroep als zadelmaker uit. Er was nog een eigenaardigheidje bij zijn huwelijk. Normaal gesproken diende de bruidegom als hij elders geboren was een uittreksel uit het geboorteregister te overleggen en daarnaast nog een bewijs dat hij aan de verplichtingen van de Nationale Militie had voldaan. Niet Bartholomeus, hij had een ontheffing gekregen bij Koninklijk Besluit! Was dat uitzonderlijk? Misschien niet zo, want het kwam in die periode vaker voor dat jonge bruidegoms uit Limburg, die trouwden in één van de Nederlandse provincies, een onthef-

Kanttekening

² Koninklijk Besluit van 26 oktober 1838 no. 88 te vinden in inventarisnummer 4417 van het archiefblok 2.02.01, archieven van de Algemene Staatssecretarie en van het Kabinet des Konings.

Foto

De strafgevangenis van Den Bosch, de gevangenis waar Bart gezeten heeft.

ving kregen. Gedurende de Belgische revolutie, was Limburg voor Nederland vijandelijk Belgisch gebied. Waarschijnlijk werd het de jongelingen lastig gemaakt om de nodige documenten te krijgen. Wie het precies wil weten kan de bijlagen houdende bij het Koninklijk Besluit opvragen bij het Nationaal Archief². In 1841 koopt Bartholomeus een huis te Cuijk gelegen aan de Varkensmarkt voor een bedrag van zevenhonderd gulden. Het huis had vroeger toebehoord aan de richterbode (gerechtsdienaar) van Cuijk en was verder geen bijzonder goed huis.

Bartholomeus blijkt geen gemakkelijke te zijn geweest, misschien zelfs iemand met een kort lontje of die in ieder geval een probleem had met autoriteit. Het begon met het mishandelen van Hendrikus Verhoeven te Cuijk op 28 november 1840. Hij had de jongen enkele klappen gegeven omdat die de hond van Bartholomeus sloeg. De klappen veroorzaakten geen verder letsel. Dat die jongen het hondje mishandelde sprak in het voordeel van Bartholomeus. Hij werd veroordeeld tot een geldboete van acht gulden en de kosten van het proces.

In hetzelfde jaar had Bartholomeus in een herberg te Cuijk de marechaussee beledigd met de woorden 'ik beschijt den brigadier en de gendarmes'. Bartholomeus ontkent niet, maar geeft als

verweer dat de marechaussee hem getergd zou hebben. De rechtbank acht dat laatste niet bewezen en straft hem met zes dagen gevangenisstraf wegens belediging van een ambtenaar in dienst. Een jaar later vindt er weer een incident met hem plaats in een herberg te Cuijk. Aangezien elf uur sluitingstijd was heeft de marechaussee bij hun rondgang de gasten gemaand om te vertrekken, om half twaalf kwamen ze terug en waren de gasten nog steeds niet vertrokken en maakten ook geen aanstalten om op te stappen. Daarop begon de marechaussee de namen op te schrijven van de onwilligen. Bartholomeus had een grote mond en spoorde de gasten aan om nog maar een pijp op te steken, hij zou wel instaan voor de eventuele kosten. Na enig aandringen van de marechaussee ging toch iedereen naar huis. Bartholomeus kon het echter niet laten om onderweg naar huis de marechaussee uit te schelden. Hij riep van alles, zoals: 'mij kunnen jullie niets maken', 'ik heb mijn leven voor de Beersche jongens over' (Wat hij daar nu mee bedoelde? Voetbalhooligan kan hij niet geweest zijn). De brigadier van de marechaussee heeft herhaaldelijk geprobeerd om hem kalm te krijgen, maar niets lukte. Ten einde raad beval hij zijn mannen om hem te arresteren en hem dan maar voor een dag in arrest te nemen. Onze Bartholomeus zal wel wat te diep in het glaasje gekeken hebben. Toen de marechaussee hem wilde arresteren, gaf hij één van hen met de vuist twee 'geweldige slagen' op het gezicht. Zo hard, volgens de marechaussee, dat er bloed vloeide. Dat kwam hem op een aanklacht van rebellie tegen de gewapende macht te staan met een strafeis van drie jaar. De rechtbank achtte echter het vloeien van bloed niet bewezen, maar wel het overige wangedrag en veroordeelde hem tot drie maanden gevangenisstraf en de kosten van het proces. Zo bracht Bartholomeus het laatste kwart van 1841 door in de gevangenis.

Bijna twee jaar later, in de lente van 1843, kreeg Bartholomeus het aan de stok met Frederik Hendriks, een 23-jarige koopman van Mill. En weer stond hij voor de rechter. De eis was zes maanden en een geldboete voor Bartholomeus, en alleen een geldboete voor de koopman. Het geschil ging om een schuld van nog geen 25 franc. Eerst

hoog voorhoofd, ovaal gezicht, spitse kin, bruine ogen en bruin haar. Een grote vent voor die tijd. In deze Cuijkse periode heeft het gezin Joosten uitbreiding gekregen met twee kinderen, een dochter Hendrika Johanna (1844) en een zoon Johannes Leonardus (1846). In oktober 1850 verkopen ze hun huis te Cuijk en vestigen zich in Uden,

Afbeelding

Een tekening van de Grotestraat in Cuijk, circa 1880 (in de tijd van Bartholomeus Joosten heette dit de Varkensmarkt).

werd het uitgevochten ten huize van Hendriks in Mill, daarbij vielen over en weer slagen tot dat Hendriks een riek greep en Joosten het huis uit vluchtte. De return was ten huize van Joosten in Cuijk, ook daar werd er weer flink op los gemept en dit keer was het Hendriks die het huis van Joosten uit gedreven werd. De rechter was er snel klaar mee: er waren geen ernstige letsels ontstaan, de zaak waar het om ging was onbenullig en beiden hadden schuld, dus allebei kregen ze een straf van veertien dagen en moesten voor de kosten van het proces opdraaien. Ze gingen niet gelijktijdig naar het gevang van Den Bosch: eerst moest Hendriks zijn veertien dagen uitzitten en vervolgens dik een maand later Bartholomeus.

Nog was het niet genoeg. Op een avond in augustus 1849 beledigde Bartholomeus de nachtwaker Peter Peters met 'gij zijt een smeerlap' en 'ik zal u den hals breken'. Daarbij zou hij hem met de vuist drie stoten op de kin gegeven hebben. Bartholomeus gaf ter verdediging dat hij het niet allemaal meer wist omdat hij toen in een besconken toestand was. Als straf kreeg hij een maand en een geldboete van acht gulden.

De gevangenisregisters geven een beschrijving van Bartholomeus: hij is 1,78 meter lang met een

de geboorteplaats van Ludovica. Ze trekken daar in bij een tante van Ludovica tot oktober 1852. Het bevolkingsregister vertelt ons dat het hele gezin vervolgens naar Rotterdam zou zijn verhuisd. We vinden hen daar echter niet terug. Het gezin duikt weer op in een notariële akte van 20 maart 1856. Het gaat over een erfenis van twee ooms van Ludovica. Beide ooms, Jacobus en Wilhelmus van der Linden, 81 en 76 jaar oud, zijn gelijktijdig op 13 maart in Uden overleden. Wat daar precies gebeurd is, wordt niet in de akte vermeld. Bartholomeus en Ludovica blijken dan overigens in Kessel (Limburg) te wonen. Op 31 juli 1858 verhuizen ze van Kessel naar Helden en trekken in bij broer Leonardus Joosten in het ouderlijk huis te Panningen. Op 24 september 1859 vermeldt het bevolkingsregister van Helden dat hij naar New York is vertrokken, terwijl vrouw en kinderen terug naar Uden zouden zijn gegaan.

Hoe en wanneer Bartholomeus en zijn gezin in Amerika arriveren wordt in deel 2 beschreven. ■

Wordt vervolgd.

TER NAGEDACHTENIS AAN PATER JAN PUBBEN

In de paasnacht van 2022 overleed pater Jan Pubben, een markante inwoner van Peel en Maas of beter gezegd een echte Dörper, alhoewel hij daar slechts tot zijn twaalfde jaar heeft gewoond. Maar 83 jaar lang is hij nauw verbonden geweest met zijn Helje-Dörp. In samenspraak met Geraldo Frencken uit Brazilië blik ik terug op het werk van Jan Pubben in een arme volkswijk van Recife, een miljoenenstad in het Noord-Oosten van Brazilië.

RAF JANSSEN

Foto:

Spandoek om pater Jan en zuster Priscila te danken omdat ze 30 jaar werkzaam zijn in een volkswijk in Recife.

Kanttekening

¹ De Dochters van Liefde van Vincentius à Paulo die soms ook eenvoudigweg worden aangeduid met de naam Dochters van Liefde, of Liefdeszusters vormen een Gemeenschap van apostolisch leven binnen de Katholieke Kerk.

Jan werd in januari 1939 geboren als oudste zoon van de koster van Helden-Dorp, Giel Pubben, en diens vrouw Mina Hermans. In 1951 vertrok hij uit Helden om naar het klein seminarie van de paters Lazaristen in Wernhoutsburg te gaan. In het voorjaar van 1965 werd hij in Panningen tot priester gewijd en in het najaar van datzelfde jaar vertrok hij naar de missie in Brazilië. Daar ging hij aan de slag in Fortaleza, als leraar aan het klein seminarie van de paters Lazaristen en als kapelaan in een van de parochies van deze miljoenenstad in het Noord-Oosten van Brazilië. Hij werkte daar samen met Priscila Bezerra, een lid van de Dochters van Liefde¹. Beiden waren van mening dat hun congregaties de doelstelling en de manier van leven en werken van hun stichter, Vincentius – deze had als gouden regel dat *de armen onze meesters zijn* – niet voldoende in praktijk brachten en dat de kerk in het algemeen zich te weinig bekommerde om de armen. Jan en Priscila voelden zich aangesproken door de visie op leven, geloof en kerk-zijn zoals die vertolkt werd door de toenmalige aartsbisschop van Recife, Dom Helder Camara (1909-1999). Zij namen contact met hem op en boden hem hun diensten aan. Dom Helder reed met hun beiden rond in enkele sloppenwijken van Recife. In een van die wijken stond een klein kerkje dat toegewijd was

aan Vincentius à Paulo. Dat was in de wijk Dois Unidos. Dom Helder zei: *“Dit is een goede plek voor mensen die van Vincentius houden en zijn missie in praktijk willen brengen”*. Dit gebeurde in september 1968. Jan en Priscila volgden de aanwijzing van Dom Helder op en besloten te gaan werken in deze sloppenwijk. Ze zijn daar gebleven en zeer gewaardeerde leden geworden van de gemeenschap van Dois Unidos. Ze namen hun intrek in een kleine, aan het kerkje verbonden woonruimte: twee slaapkamertjes, een keuken en een zitkamer. Vanuit die eenvoudige behuizing, waar de deur altijd en voor iedereen open stond, ondersteunden zij initiatieven van bewoners om hun wijk leefbaar te maken en te houden. Daarbij schonken ze speciaal aandacht en hulp aan ouderen en zieken. Na een ongeval en langdurig ziekbed, overleed zuster Priscila in 2005. Jan bleef in Dois Unidos wonen en zette het werk voort, samen met veel mensen van die vincentiaanse leefgemeenschap.

In 1994 werd Jan op verzoek van Dom Helder zijn persoonlijke assistent. Hij nam de taak op zich om het gedachtegoed en de praktische kerkvisie van Dom Helder uit te dragen en de kerk de sociale inslag te laten behouden die Dom Helder als aartsbisschop wereldwijd heeft bepleit en in praktijk

gebracht. Dom Helder zei eens: *“Als ik eten aan de armen geef, noemen ze mij een heilige. Maar als ik vraag waarom zij arm zijn noemen ze me een communist!”*. Jan stond Dom Helder bij tot aan diens dood op 27 augustus 1999 en hij was een van de drijvende krachten van groepen in heel Brazilië die de erfenis van Dom Helder levend hielden en de armen lieten ervaren dat de kerk zich bekommert niet alleen om hun geestelijk welzijn, maar ook om hun rechten op een menswaardig bestaan.

bisdom. Jan wilde dat niet en deed dat ook niet, want hij hield niet van structuren en formaliteiten; het ging bij Jan altijd om mensen en met name om de armen. De bewoners van Dois Unidos steunden Jan ten volle in de wijze waarop hij het kerk-zijn vorm en inhoud gaf. Dat Jan vanwege zijn kerkvisie in de geest van Vincentius en Dom Helder niet alleen in zijn volkswijk zeer gewaardeerd werd, maar ook in de verre omgeving, blijkt uit het feit dat hij in 2003 benoemd

Door de gemeenschap van Dois Unidos werden Jan en Priscila op handen gedragen vanwege hun geestelijke en sociale ondersteuning van de bewoners van deze volkswijk. Hun vernieuwende kerkvisie die zij realiseerden samen met de bewoners van Dois Unidos, was geheel en al in de geest van Vincentius en werd ook ten volle ondersteund door Dom Helder Camara. De aartsbisschop die Dom Helder opvolgde, was daar minder van gecharmeerd en drong er meerdere malen op aan dat Jan minder tijd moest besteden aan sociale werken en meer tijd en energie in het onderhouden van de kerk als instituut door onder meer deel te nemen aan de vergaderingen van de geestelijken in het

werd tot ereburger van de stad Recife en in 2007 tot ereburger van de staat Pernambuco.

In 2013 zag pater Jan zich gedwongen om vanwege gezondheidsproblemen terug te komen naar Nederland. Hij nam zijn intrek in het Missiehuis van de paters Lazaristen in Panningen. Tot zijn overlijden op 16 april 2022 bleef hij dagelijks contact onderhouden met ‘zijn’ mensen in Brazilië. Maar ook stelde hij zijn diensten beschikbaar aan meerdere taken in het Missiehuis. Met zijn nooit falende geheugen, wijdde hij zich aan het bewaren en beschrijven van de geschiedenis van de paters Lazaristen. ■

Foto's

Links: Dom Helder Camera en Jan Pubben.

Rechts: Kinderen dragen een steentje bij aan de bouw van een huis in de wijk.

Onder: Een overleg van wijkbewoners.

Foto's:

Archief Missiehuis St. Jozef.

EEN HELDENAAR OP TAIWAN IN 1661

Soms stuit je op een vondst zonder dat je er naar op zoek bent, serendipiteit heet dat met een duur woord. In de stad Maaseik was een notaris Gaspar Claessen werkzaam in de zeventiende eeuw. Op 7 september 1663 maakt hij een akte van een getuigenverklaring voor de opdrachtgever Hendrik Bischops, zoon van het overleden echtpaar Peter Bischops en Helena Roeffs. Andries Ziegers uit Ophoven, gelegen bij Maaseik in het graafschap Horn, verklaart dat 'Thomas Willemsen van Helden uijt het landt van Gelder oft Kessel' circa twee jaar geleden (dus 1661) op het 'Casteel Zeelandia in Oostindien' aan de 'rooden loop' is overleden. Andries vertelt op de avond voor het overlijden van Thomas bij hem aan het ziekbed te zijn geweest en hem de volgende dag dood heeft gezien. Andries is bereid om indien nodig zijn verklaring onder ede te herhalen. Heldenaren zijn blijkbaar niet altijd alleen maar boer gebleven, sommigen zochten het avontuur in verre oorden.

PETER VULLINGS

Afbeelding

Prent uit Atlas
Blaeu-Van der Hem
1670, Taioan.

Hoe kunnen we deze getuigenverklaring uit Maaseik nu plaatsen? In de jaren 1664-1665 vond er een rechtszaak plaats voor de schepenbank van Helden tussen de nagelaten kinderen van Peter Bischops en Helena Roeffs enerzijds en Willem van Knippenbergh gehuwd met Neul Gommans en de weduwe en kinderen van Willem van Knippenbergh 'den jonge' anderzijds. De overleden Willem van Knippenbergh was in een eerder huwelijk getrouwd geweest met Joanna Roeffs. De kinderen van Peter Bischops waren Joannes, Jacobus en Henricus Bischops. Joannes was kapelaan te Helden. De zaak ging natuurlijk om erfenissen en de afwikkeling hiervan tussen de families Knippenbergh en Roeffs.

De genoemde Thomas Willemsen is te identificeren met Thomas van Knippenbergh, de in 1633 geboren zoon van Willem van Knippenbergh 'den jonge' en

Joanna Roeffs. Willemsen is dan zijn patroniem (vadersnaam). De akte kon gebruikt worden als bewijs van overlijden van een mede-erfgenaar. De overledene deelde niet meer mee in de erfenis en dit kon gunstig zijn voor de familie Roeffs.

Het 'Casteel Zeelandia' is een fort dat gebouwd werd tussen 1624 en 1634 door de VOC nabij de huidige stad Tainan op Taiwan. Op 30 april 1661 begon de belegering van het fort door de Chinese generaal Zheng Chenggong, dat werd verdedigd door 2000 VOC-soldaten. Zheng Chenggong voerde de aanval uit met de hulp van 400 schepen en 25.000 manschappen. Na een belegering van negen maanden en met het verlies van 1600 VOC-soldaten, gaf het fort zich op 1 februari 1662 over. Alle overlevenden mochten het fort verlaten en vertrokken per schip naar Batavia. Blijkbaar heeft Andries dit beleg overleefd en Thomas niet. ■

EEN HUISRUIMING

Als iemand alleen woont en verhuist naar bijvoorbeeld een verzorgingshuis, moet vaak het huis opgeruimd worden. Dat overkwam Huub Beurskens toen de tante van zijn vrouw, Thea Janssen (van Kepringele) niet meer thuis kon blijven wonen.

JOS KEIJMES

Dan moet er gekeken worden wat waarde heeft, wat interessant is, wat bewaard moet blijven en wat er weg kan. Dan komt er vaak heel wat tevoorschijn, waarmee het verleden van zo'n familie opnieuw beleefd kan worden. Zo kwamen er diploma's, getuigschriften, cijferlijsten, brieven, rekeningen en foto's tevoorschijn. Allemaal prachtige staaltjes van wat zich in iemands leven heeft afgespeeld. Diploma's die bijvoorbeeld zo mooi zijn dat ze ingelijst een kunstwerk zijn.

Zo ontdekte Huub tussen heel wat papieren een envelop met daarin een kerstkaart, geschreven in december 1958 en afkomstig uit Wiesbaden (D). Toen hij de naam van de afzender zag, kwam het verhaal naar boven wat tante Thea of haar inmiddels overleden broers Jozef en Hubert ooit verteld hadden. Naast de kerst- en nieuwjaarswens stond er nog een opmerking op de kaart: 'Auch vielen Dank nochmals für Alles 1945'.

Afzender Wilhelm Roth lag namelijk als Duitse soldaat ingekwartierd bij de familie Janssen en moest de troepen bevoorraden. Als er Duitse soldaten

binnenkwamen zei hij stevast "Niks zu hohlen". Wat ook tevoorschijn kwam waren papieren en boekjes over de Jonge Wacht, de voorloper van Jong Nederland. Zelfs bij de huidige vereniging niet bekend. En dus zeer interessant omdat Jong Nederland Panningen dit jaar het 75-jarig bestaan viert. Voorwerpen die de moeite waard zijn om bij de in september geplande tentoonstelling te laten zien.

Wat zulke documenten, een kerstkaart en een boekje van de Jonge Wacht toch kunnen oproepen! Een teken dat men niet te vlug iets moet wegdoen. In veel gevallen kunnen zulke 'schatten' bewaard worden in het depot van de Heemkundevereniging. Een telefoontje (0618207040) naar Har Verbong of een e-mail (info@moennik.nl) is voldoende om iemand van de vereniging hierover te spreken te krijgen. Gelukkig heeft Huub dat gedaan en zijn al een behoorlijk aantal van deze schatten overgedragen aan het depot van de vereniging of worden tijdelijk ter beschikking gesteld van bijv. Jong Nederland Panningen. ■

Foto's:
Jos Keijmes.

Met dank aan:
Huub Beurskens en
Bart Peters.

HET BOSKRUIS OP DE MARISBAAN

Duitse mijnen in de bossen van de Marisbergen (Grashoek) eisten vlak na de oorlog twee dodelijke slachtoffers en vijf ernstig gewonden. Aan de Marisbaan in het bos in Grashoek staat een kruis dat is opgericht ter nagedachtenis aan die slachtoffers. (Zie het artikel in De Moennik 47, maart 2013.)

WERKGROEP KRUISEN EN KAPELLEN

Met dank aan Stefani Smeets-Grip.

Foto's:
Werkgroep Kruisen en Kapellen.

In 2020 kon het kruis en Christusbeeld (corpus) al opgeknapt worden en van een nieuwe verflaag worden voorzien. Toen viel het de werkgroep op dat de omgeving van het kruis er eigenlijk niet passend bij lag. Daarom werd het plan opgepakt om daar wat aan te doen. Bekend was dat het stuk grond van het kruis en het er achterliggend bosje eigendom waren van een privépersoon, alleen niet wie.

EIGENAAR

Zonder toestemming van een grondeigenaar kan de werkgroep niet beginnen aan zo'n klus. Gelet op de wet op de privacy kon de gemeente ons niet helpen. Gelukkig kwamen we wel in het bezit van een eigendomsbewijs via het kadaster. Daarin stond echter dat de eigenaar overleden was. Helaas stond er geen erfgenaam bij, zodat het spoor daar toch dood bleek te lopen. De naam van de eigenaar was echter geen alledaagse naam.

Je hoort dan wel eens dat de computer veel kan vinden via google. Dus wordt de naam ingetypt en zie daar. Er verschijnt een websitemogelijkheid van een voetbalclub in Rotterdam. Op die site staat een

overlijdensbrief van een dierbaar clublid, met de naam van de gezochte eigenaar, te weten de heer Nico Niels Grip. Hij blijkt in 2018 op 82-jarige leeftijd overleden te zijn. En onderaan die brief staat de naam van een getrouwde dochter, Stefani Smeets-Grip. Opnieuw wordt internet geraadpleegd en ook nu komt er resultaat. Ze is mede-eigenaar van een banketbakkerszaak in Spijkenisse en de website van die zaak geeft een telefoonnummer. Dat nummer wordt gebeld en tot onze verrassing blijkt het direct raak. De dochter vraagt meteen of we het stuk grond willen kopen. Enigszins teleurgesteld hoort ze het verhaal over het kruis aan. Ze vertelt dat haar vader her en der in den lande stukken grond in zijn bezit heeft gehad. Ze is er mee bekend dat er ook een in de gemeente Peel en Maas ligt, maar ze is er nog nooit geweest. Een leuke bijzonderheid die ze vertelt is dat haar echtgenoot Limburgse roots heeft en dat hij daarom de derde bakkersgeneratie Smeets is in Spijkenisse. Zijn grootouders hadden destijds een bakkerij in Roermond. Stefani is nu gelukkig aan de lijst van eigenaren toegevoegd.

ONTWERP

Onze ontwerper kon aan de slag om een ontwerp te maken van de omgeving van het kruis. De omgeving moest bij de bosomgeving passen. Het ontwerp werd doorgestuurd naar Stefani en ze gaf meteen toestemming om het plan uit te voeren. In december 2021 begon de werkgroep aan de klus. Bij een van de werkochtenden daar kwam de bank die aan de overkant van de weg stond ter sprake. Zou het niet leuk zijn om daar een tafeltje bij te maken, zodat voorbijgangers, veel voetgangers en fietsers, daar rustig kunnen zitten en daar bijvoorbeeld van een eet- of drinkpauze kunnen genieten met uitzicht op het vernieuwde kruis en omgeving. De werkgroep had nog wat stenen en een grote kei ter beschikking en al gauw stond er een prachtige stenen tafel.

Tijdens het werk hielden al voorbijgangers stil om een praatje te maken over de mooie plek van het kruis. De werkgroep kijkt dus weer tevreden terug op een voltooide klus. ■

SMEETS
 Bakkerij

SMEETS
 HANDGEMAAKT IJS

ACHTERAAF BEKEKE

De winter en de coronapandemie zijn voorbij. Dat is ook te merken aan het aantal reacties op De Moennik nr. 74, slechts twee.

Begrijpelijk, want men trekt er weer op uit, maakt vakantieplannen, de tuin krijgt een beurt en dan is er weinig tijd en animo om de pen ter hand te nemen en een reactie te schrijven op een of meerdere artikelen.

WIM DANIËLS

HELJESE WEURD

Paardenliefhebber Peter Jaspers van de Vosberg heeft wel de moeite genomen om te reageren op de 'Heljese weurd' over paarden. Peter schrijft het volgende:

Ik wil graag enkele kleine opmerkingen maken over de vertaling van Heldense woorden in de Moennik zoals door Wim Daniëls zijn vertaald in zijn artikel 'Naor de joarbeurs'.

Het is uiteraard voor mij als niet Heldenaar (ik woon inmiddels ruim 45 jaar in Helden-Panningen) moeilijk om een oordeel te geven, maar enkele vertalingen komen mij vreemd over.

Het woord 'hutsjtal' is volgens mij niet correct dit moet volgens enkele Heldense paardenmensen 'Noodstal' zijn. Een 'Krubbebieter' is niet zoals vertaald, maar dat betreft een paard dat de nare gewoonte heeft om met zijn tanden in een vast voorwerp, meestal de rand van een bak, te bijten en die vast te houden. Omdat in de stal verder niets voorhanden is om in te bijten 'pakt' hij dan de bak. In de wei bijt dat paard ook vaak in de kop van een weipaal. Als hij zoiets doet, gaat hij vaak 'luchtzingen' waardoor de maag en de darmen vol lucht komen

te zitten en er een grotere kans op koliek (buikpijn) is. Een paard ademt normaal door de neusgaten omdat er via de mond geen verbinding is met de luchtpijp/longen. 'Moek' is geen aandoening aan de hoeven. Dit zijn kleine ontstekinkjes in de kootholte van het paard waardoor deze kreupel kan gaan lopen. Kan ook zijn dat het been daardoor oploopt (dik wordt) waardoor ernstige problemen kunnen ontstaan.

Een 'peitsj' is een korte rijzweep die gebruikt wordt door ruiters.

Een 'sjmik' is een lange zweep die gebruikt wordt bij het 'mennen' van de paarden.

MIJN REACTIE NAAR PETER:

'Wat betreft de eerste drie woorden hutsjtal, krubbebieter en moek heb ik mij gebaseerd op de uitleg in 't Woordenboek van Helje. Jouw opmerkingen zijn waardevol en zullen bij een eventuele herdruk van dat woordenboek worden voorgedragen om daarin te worden opgenomen.

Wat peitsj en sjmik betreft dacht ik dat dat hetzelfde voorwerp betrof, maar ook 't Woordenboek van Helje maakt inderdaad het onderscheid dat jij ook maakt.'

Peter, Truus en Pierre in ieder geval bedankt voor de genomen moeite. Op deze manier houden we het Heljes levendig.

VEUGEL KIEKE

Truus en Pierre Theeuwen reageren op de reactie van Hay Vestjes over de kuulder. Zij schrijven:

'In de Moennik van maart 2022 nr. 74 staat een artikel over de grutto. Dat de grutto in ons dialect 'kuulder' wordt genoemd is volgens mij niet juist. Een 'kuulder' is een wulp. De wulp lijkt wel een beetje op de grutto maar heeft een kromme snavel.'

Inmiddels hebben we nu drie betekenissen voor een kuulder: kokmeeuw (volgens 't Woordenboek

van Helje), grutto (volgens Hay Vestjes) en wulp (volgens Truus en Pierre).

In een tv-programma uit het verleden zou de quizmaster nu zeggen: 'Wie van de drie is de echte kuulder?'

Ik moet jullie het antwoord schuldig blijven. In het Mééls is een wulp een 'kuuluut', dat lijkt in ieder geval op kuulder. Laten we het daar voorlopig maar op houden! Wie weet, komen er nog meer reacties.

VRIENDEN VAN DE MOENNIK

BEUMERS INTERIEUR

DE FRISFABRIEK

Bakkerij Jacobs

Kennedylaan 244, Panningen

Ebisch Events

eigenwijs MEUBELN

DE MOENNIK

HEEMKUNDE VERENIGING HELDEN

Openingstijden verenigingslokaal (Documentatiecentrum)

Maandag: 19.00 - 21.30 uur
Woensdag: 14.00 - 17.00 uur
Op feestdagen gesloten

Adres:

Heemkundevereniging Helden
Aan de Koeberg 3
5988 NE Helden

www.moennik.nl
info@moennik.nl
T. 077-763 04 01 (doc.-centrum)

Museum Peel en Maas

Openingstijden

Mei t/m september:
Woensdag t/m zondag: 13.00 - 17.00 uur.
Oktober t/m april:
Woensdag en zondag: 13.00 - 17.00 uur.
Ook tijdens schoolvakanties geopend.
Op feestdagen gesloten.
Zie website voor actuele openingstijden.

Adres:

Aan de Koeberg 3
5988 NE Helden
T. 077-3081555
www.museumpeelenmaas.nl
info@museumpeelenmaas.nl